

Tartu Ülikool
Loodus- ja täppisteaduste valdkond
Ökoloogia ja maateaduste instituut
Geograafia osakond

Bakalaureusetöö kartograafias (12 EAP)

Tartu linna kuvand ja selle kartograafiline kujutamine

Helen Ojamäe

Juhendaja: PhD Raivo Aunap

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja:

Osakonna juhataja:

Tartu 2017

Tartu linna kuvand ja selle kartograafiline kujutamine

Abstrakt

Uurimistöös antakse ülevaade Tartu linna kuvandist ja selle muutumisest eri sajandite jooksul. Töös selgitatakse välja Tartu olulisimad sümbolobjektid nii linna kui ka linnaosade tasandil. Uurimistöo meetodika põhineb ajalooliste linnaplaanide ning kogutud küsitlusandmestiku analüüsil. Lisaks keskendutakse töös kuvandi kujutamisele erinevate visualisatsioonimeetodite abil.

CERCS:

P510 – Füüsiline geograafia, geomorfoloogia, mullateadus, kartograafia, klimatoloogia

H280 – Kohalik ja piirkondlik ajalugu, ajalooline geograafia alates keskajast

Märksõnad: kuvand, sümboolika, piltkaardid, kartograafia, linnageograafia, ajalooline geograafia, sümbolobjekt

The image of Tartu city and its cartographic visualization

Abstract

This paper gives an overview of the image of Tartu city and its changes throughout centuries. Symbolic objects in different neighbourhoods and in the city in general are introduced. The methodology used in this paper is based on the analysis of historic city plans and collected survey data. This paper also concentrates on portraying the image of the city through different visualization methods.

CERCS:

P510 – Physical geography, geomorphology, pedology, cartography, climatology

H280 – Local and regional history, historical geography since the Middle Ages

Keywords: image, symbolics, pictorial maps, cartography, urban geography, historical geography, symbolic object

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Kuvandi mõiste, kujunemine ja käsitus eelnevates uurimistöodes	6
1.1 Linna kuvandi ning linnas esinevate sümbolobjektide tähenduse kujunemine	6
1.2 Tartu linna kuvandi käsitlemine eelnevates uurimustes	9
2. Linna kuvandi kartograafiline esitus	11
2.1 Sümbolite esitamine kaartidel	11
2.2 Piltkaardid.....	12
2.2.1 Piltkaartide arenguloost	13
2.2.2 Piltkaardid Eestis	15
2.3 Tartu sümbolite kujutamine.....	17
3. Andmed ja meetodika	19
4. Tulemused ja arutelu	21
4.1 Esiletõstetud objektid Tartu ajaloolistel linnaplaanidel.....	21
4.2 Tartu linna kuvand küsitlusandmestiku põhjal.....	30
4.2.1 Tartu linna sümbolobjektid	31
4.2.2 Tartu linnale omistatud hinnangud	36
4.2.3 Tartu linnaosade sümbolobjektid	38
Kokkuvõte	45
Summary	47
Tänuavaldused.....	48
Kasutatud kirjandus	49
Lisad	52

Sissejuhatus

Linnauurimustes räägitakse tihti linna kuvandist. Inimese kuvand linnast kajastub tema mentaalsel kaardil, mis koosneb spetsiifilistest üksikelementidest ning peegeldab inimese isiklike teadmisi, kogemusi ja hinnanguid teatud alast (Rosenberg, 2016; Jauhiainen, 2005). Kevin Lynchi (1960) sõnul moodustavad kuvandi linnast viis põhielementi, milleks on rajad, maamärgid, servad, piirkonnad ja sõlmed. Nimetatud elementide tähendus muutub sümboolseks, kui nende vaatlajat seovad vaadeldava objektiga emotsioonid ning mälestused. Käesolevas töös käsitletakse kõiki Lynchi nimetatud linnaelemente ühtse mõistena – sümbolobjektid.

Tartu linna kuvandit moodustavaid sümbolobjekte on varasemalt uuritud erinevate huvigruppide nägemuses (Kiis, 2006; Ird, 2008; Ojamaa, 2009). Linnapilt on aga pidevalt muutuv ning viimastel aastatel on Tartusse tekkinud uusi kaubandus- ja meelelahutuskeskuseid, Aparaaditehase loomelinnak ning Eesti kultuurilugu edasikandev uus Eesti Rahva Muuseumi hoone, mistõttu on huvitav teada, kas inimesed on uutele objektidele omistanud sümboolse tähenduse. Samuti ei ole Tartu sümbolobjekte varem käsitletud linnaosade tasandil, mis tekitas huvi käesoleva teema uurimiseks. Lisaks aitaks erinevate linnaosade sümbolobjektide reklaamimine turismindusel levida kesklinnast kaugemale.

Sümbolobjektid on ka kartograafias sagedasti kasutatud elemendid. Üks näide sellest on piltkaardid, mis kujutavad üksikobjekte võimalikult ikooniliselt ning detailselt (Kümmerling-Meibauer ja Meibauer, 2015; Naz, 2004). Piltkaardid kogusid populaarsust eelkõige 20. sajandil, kui neid hakati kasutama turismis ning reklaaminduses (Hornsby, 2017). Kaardid on edukad reklaamivahendid, sest need tõmbavad palju tähelepanu ning võimaldavad reklaami jaoks oluliste elementide võimendamist. Kohta reklaamivate kaartide eesmärk ei ole pakkuda ainult reisijuhiseid, vaid ka suurendada nõudlust selle koha külastamiseks. Kaardid, sealhulgas ka piltkaardid, moonutavad tegelikkust ning peegeldavad kartograafi isiklikku mentaalset pilti, tõstes esile olulist informatsiooni ning jättes tagaplaanile vähem olulisi detaile (Monmonier, 1996). 2017. aasta algul avalikustatud Eesti brändi tööriistakast ning sinna alla kuuluv rändrahnu kujunduselement on saanud suure tähelepanu osaliseks ning illustratsioonile on omistatud mitmeid tähendusi. Brändi loojate eesmärk oli astuda stereotüüpidest välja, ent nende nägemus ei kattunud suure osa eestlaste arvamusega (Eesti Disainimeeskond, 2017; Runnel, 2017; Paas ja Tuul, 2017). Eesti brändi ja piltkaartide temaatikast tulenevalt tekkis huvi käesoleva töö raames koostada kaart, millel kujutatud

sümbolobjektid esitavad üldsuse arvamust ning ei väljenda vaid autori enda nägemust Tartu linnast.

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Tartu kuvandist sümbolobjektide – nii linna kui ka linnaosade tasandil – ja linnaga seostavate omaduste kaudu. Lisaks võrreldakse tänapäeval oluliseks peetavaid sümbolobjekte minevikus hinnatud objektidega, mida kujutati kartograafiliselt piltkaartidel ning markeeritud objektidega kaartidel. Seega on töö üheks uurimuslikuks osaks ajalooliste linnaplaanide analüüs. Teine uurimuslik osa on linna kuvandit käsitleva küsitlusandmestiku kogumine ning analüüsimine. Töös pannakse rõhku ka linna kuvandi visualiseerimisele erinevate jooniste abil.

Uurimistöö eesmärkidest lähtuvalt püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas väljendub Tartu kuvand linnaga seostatavate sümbolobjektide ja omaduste kaudu?
- Mida peavad tartlased endaga enim seostatava linnaosa olulisimaks sümbolobjektiks?
- Kas tartlastele olulisimad kohad asuvad linnaosas, millega nad ennast enim seostavad?
- Kuivõrd haakuvad ajaloolistel kaartidel Tartu kujutamiseks kasutatud objektid inimeste nägemusega Tartust?

1. Kuvandi mõiste, kujunemine ja käsitus eelnevates uurimistöodes

Yi-Fu Tuani (1975) sõnul on linn keskkond, mis on loodud üksnes inimestele. Linna tajutakse tihtipeale ühiskonnaelu- ja kultuurikeskusena või kohana, kus ehitatud ühiskonnal on olulisem tähtsus kui looduslikel aladel (Barlett, 2005). Sellegipoolest on looduskeskkond linnas inimeste jaoks oluline, sest tihtipeale on linnainimeste jaoks just pargis jalutades lindude jälgimine ja taimestiku imetlemine peamine kokkupuutekoht loodusega (Russ et al., 2015).

Postmodernistlikust vaatevinklist võib linna defineerida kolmel erineval viisil, mis reaalsuses eksisteerivad samaaegselt. Linna võib vaadata kui igapäevase tegevuse ruumi, mida inimesed ise oma kogemustega loovad ja kujundavad. Siinkohal on oluline linna füüsiline väljanägemine, mentaalne nägemus linnaruumist ning sotsiaalne linnaruum. Teine viis linna defineerida on majanduslikust ning poliitilisest aspektist, kus linna määratlejatena nähakse eelkõige poliitikuid ning äriinimesi. Kolmandana võib linna vaadelda diskursiivselt ning kirjeldada seda tekstiliselt erinevate mõistete ja ideede kaudu. Viimane on väga oluline osa linna kuvandi kujundamisel (Jauhiainen, 2005).

Kuvand ümbritsevast keskkonnast moodustub kahe osapoole – keskkonna ja selle vaatleja – vahelisest suhtlusest. Keskkond pakub vaatlejale hulga väliseid tunnuseid ning vaatleja valib, korrastab ja annab väärtuse sellele, mida ta näeb. Iga vaatleja eesmärk ning tõlgendamisvõime on aga erinev, mistõttu võib keskkonna kuvand erinevate inimeste silmis varieeruda. Igal inimesel on oma kujutus linnast, aga on olemas ka avalik kuvand ehk linnaelanike seas üldlevinud mentaalne pilt - ühisarusaam ümbritsevast füüsilisest reaalsusest ning kultuuritavadest. See avalik kuvand on oluline linnaplaneerijatele ja arhitektidele, kes on pidevalt kaasatud linnade kujundamise protsessi (Lynch, 1960).

1.1 Linna kuvandi ning linnas esinevate sümbolobjektide tähenduse kujunemine

Huvi linnade kuvandi uurimiseks kerkis linnageograafias esile 1960ndatel seoses biheivioristliku ja humanistliku uurimissuuna arenemisega. Biheiviorism keskendus inimese käitumise uurimisele ning sellega püüti mõista kognitiivseid otsuseid, mida inimene langetab näiteks elukoha valikul või linnade imago üle arutamisel. Humanistid soovisid linna tõlgendada ning mõista üksikindiviidi vaatevinklist lähtudes. Kui biheiviorismi tippaeg oli 1970. aastate keskpaigas ning hiljem on seda lähenemisviisi kasutatud võrdlemisi vähe, siis

humanistlik lähenemisviis on linnageograafias endiselt kasutusel ka 21. sajandil (Jauhiainen, 2005).

Biheivioristlikust uurimissuunast ning linna kuvandist rääkides on oluline mainida ka mentaalseid kaarte, mis kerkisid linnageograafia uurimisobjektiks peale Kevin Lynchi teose „Image of the City“ ilmumist 1960. aastal. Mentaalne kaart on inimese peas kujunenud kaart, mis koosneb tavaliselt spetsiifilistest üksikelementidest ning peegeldab inimese isiklike teadmisi, kogemusi ning hinnanguid teatud alast (Rosenberg, 2016; Jauhiainen, 2005). Traditsiooniliselt on linnast moodustuvat mentaalset kaarti uuritud linnaelanike seas intervjuude ja küsitluste läbiviimisega, kaartide joonistamisega, fotode vaatamisega ja jalutuskäikudega (Jiang, 2012).

Lynchi (1960) sõnul koosnevad inimeste mentaalsed kaardid linnast viiest põhielemendist, milleks on rajad (nt tänavad), maamärgid (nt majad), servad (nt müürid), piirkonnad (nt linnaosad) ja sõlmed (nt ringristmikud). Kaardil väljendatuna võib need viis elementi jaotada kolme kategooriasse: punktid, jooned ja pinnad. Punktide kategooria alla liigituvad maamärgid ja sõlmed, joonte alla rajad ja servad ning pindade alla erinevad piirkonnad linnas (Jiang, 2012). Lynch kasutab oma teoses sõna „ettekujutletavus“ (*imageability*), mida ta defineerib kui füüsilise objekti sellist omadust, mis tekitab olenemata vaatelehest suure tõenäosusega tugeva kuvandi. Selleks omaduseks võib olla nii objekti kuju, värv kui ka asetus (Lynch, 1960). Hästi ettekujutatavad objektid on näiteks erinevad arhitektuurirajatised, mida inimesed näevad kui eraldiseisvaid sümboleid ning omistavad neile tähenduse (Borer, 2006).

Eesti keele seletava sõnaraamatu järgi on objekt see, millele või kellele on tegevus, tähelepanu, mõtted, tunded või muu suunatud (Eesti Keele Instituut, 2017). Niisiis võib objektidena käsitleda kõiki Lynchi nimetatud linnaelemente. Sümboli mõiste on väga mitmekesine ja tõlgenduste amplituud lai. Sellest tulenevalt piirduakse käesolevas töös semiootik Charles Sanders Peirce'i (1867, cit. MacEachren, 1995) definitsiooniga. Peirce jaotas märgid kolme klassi: ikoonid, indeksid ja sümbolid. Ikoon sarnaneb välimuselt objektile, mida ta esindab. Ikooniks võib olla näiteks foto. Indeks viitab kujutatavale objektile nagu näiteks võib pilt suitsust imiteerida lõket. Sümbol ja sümboliseeritav ei oma välist sarnasust, vaid nende vaheline seos on kujunenud üldlevinud arusaamadest. Näiteks peetakse valgeid tuvisid rahu sümboliks ning punane tuli valgusfooris sümboliseerib liikumiskeeldu. Eelnevate mõistete definitsioonidest tulenevalt otsustati käesolevas uurimistöös kõik inimestele Tartu linna sümboliseerivad objektid nimetada üheselt sümbolobjektideks.

Sümbolobjektile omistatud tähendus ei sõltu aga ainult selle silmapaistvusest vaid ka seda kogevate inimeste tõlgendamisvõimest (Griswold, 1987). Tihtipeale ei mängi vaadeldava objekti välised omadused sellele sümboolse väärtuse omistamisel rolli. Objektis ei pruugi olla midagi silmatorkavat või märkimisväärset, ent inimese mentaalne kujutus on sellele omistanud identiteedi ja organiseerituse tänu pikaajastele sidemetele, mis vaatlejat selle objektiga seovad. Samuti võib vaatlejal objekti esmakordsel nägemisel tekkida kontakt selle objektiga mitte seepärast, et see oli vaatlejale varem tuttav, vaid seepärast, et see järgib mingit stereotüüpi, mille vaatleja on juba varem loonud (Lynch, 1960). Samuti on oluliste sümbolobjektide kujunemisel tähtis nende objektide ajalooline või kultuuriline taust. Näiteks võib ühe väikese maja välimus olla võrdlemisi märkamatu, aga seda peetakse linnaelanike seas oluliseks, sest seal elas mõni kuulus inimene. Järelikult teeb maja tähendus sellest olulise sümbolobjekti (Jiang, 2012).

Algselt biheiviorismiga tihedas kontaktis, ent hiljem aina rohkem eraldiseisvaks uurimissuunaks kujunenud humanistlik geograafia hakkas arenema 1970. aastatel. Keskseks muutus ruumi, koha ja keskkonna tähenduste tõlgendamine ning linnaruumi hakati käsitlema inimese kogemuste kaudu (Jauhiainen, 2005).

Humanistliku geograafia üheks tähtsaimaks mõisteks sai „topofiilia“, mille võttis 1974. aastal kasutusele Yi-Fu Tuan. Topofiiliat nimetas Tuan kohaarmastuseks ehk inimeste kiindumuseks teatud kohtade suhtes. Linna tähtsus inimese jaoks sõltub sellest, kas tal on selle linnaga emotsionaalsed sidemed (Tuan, 1974). Koht on tähenduskeskus, mille loob kogemus. Koha tähendus inimese jaoks võib moodustuda erinevatest elementidest nagu iseloomulik lõhn, koha visuaalsed omadused, koha muutumine erinevatel aastaaegadel, asukoht kaardil ja palju muud (Tuan, 1975).

Turistide ja linnaelanike ettekujutust võrdlevast uurimusest Simla nimelises linnas, Indias (Jutla, 2010), selgus, et inimesed mäletavad ruumi kahel viisil: ruum kui objekt ning ruum kui kogemus. Objektina tajutav ruum hõlmab endas arhitektuurilist ruumi, maamärkide olemasolu ning unikaalsete omadustega piirkondi. Ruum, mida tajutakse kui kogemust, kujutab endast füüsilist ja sotsiaalset suhtlust ruumiga, mida kogetakse läbi erinevate tegevuste nagu näiteks jalutamine ja vabaõhuüritustest osavõtmine.

Simla linnast oli kaks üksteisest selgelt eristuvat kuvandit: üks turistide ning teine kohalike elanike kuvand. Turistide jaoks on looduslik ja kultuuriline maastik olulised faktorid, ent

elanike jaoks on oluline nende endi seotus ja familiaarsus linnaga (Jutla, 2010). Lühikeste külastustega on võimalik nautida koha visuaalseid omadusi, aga koha heaks tundmiseks on vaja pikaajagemat kokkupuudet sellega. Koha tundmine tähendab, et inimestel on sellega seonduv ajalugu ning nad peavad kalliks seal esinevaid kindlaid arhitektuurilisi objekte – nende esimene koolimaja, lapseõlve kodu või kodutänavate apteek (Tuan, 1975).

1.2 Tartu linna kuvandi käsitlemine eelnevates uurimustes

Tartu linna kuvandit ning linna olulisemaid objekte on varasemalt käsitletud mitmetes uurimustöodes ning linna puudutavates arengudokumentides.

Tartu linna arengukava nägi aastateks 2013-2020 olulisemate väljakutsete seas Tartu kui teaduslinna, innovaatilise ja infotehnoloogilise linna ning meditsiinikeskuse kuvandi arendamist (Tartu Linnavolikogu, 2011). Alates 1998. aastast on iga viie aasta tagant Tartu linnavalitsuse tellimusel viidud läbi küsitlust „Tartu ja tartlased”. Küsitluse eesmärgiks on saada teavet elanike rahulolu kohta linnaelu erinevate valdkondade lõikes ning küsitlustulemused on abimaterjaliks Tartu linnavalitsusele linna arengukavade ja planeeringute koostamisel. Viimasest 2013. aasta küsitlusest selgus, et tartlaste meelest võiks turistidele rohkem eksponeerida Emajõe ja selle võimalusi, kultuuri, Toomemäge, linna ajalugu ning kõike Tartu Ülikooliga seonduvat (Cumulus Consulting, 2013).

Ago Kikas (2008) vaatles Lynchi viie peamise elemenditüübi (rajad, maamärgid, servad, piirkonnad ja sõlmed) esinemist Tartu kesklinnas. Kikas keskendus enim maamärkidele ning tema meetodiks oli vaadelda Tartut 19 erinevas kohas ning loetleda sealt nähtavaid maamärke. Tartu linna silmatorkavaimate maamärkidena tõi Kikas välja Tigutorni, Emajõe ärikeskuse ning Jaani kiriku.

Tartut ja selle kesklinna on kooliõpilaste kujutluses uurinud Kadri Kiis (2006), kes otsis vastust küsimustele, kas linnaruumis esinevad laste jaoks olulised objektid jäävad pigem Tartu kesklinna või asuvad erinevates kohtades üle linna ning kuidas tajuvad õpilased kesklinna piire. Kiis viis läbi küsitluse, kus palus õpilastel nimetada viis neile Tartu linnaga seostuvat objekti. Enim mainiti raekoda/Raekoja platsi, Kaubamaja, Tartu Ülikooli, Toomemäge, Emajõe, Vanemuise teatrit, Emajõe ärikeskust, botaanikaaeda ning Aura veekeskust. Vastused sõltusid vastajate vanusest ning nende kooli asukohast. Näiteks oli algklasside õpilaste jaoks olulisim koht botaanikaaed, põhikooliõpilaste jaoks Tartu Kaubamaja ning gümnaasiumiõpilaste jaoks Tartu Ülikool. Kesklinnas asuva Mart Reiniku

Gümnaasiumi õpilased nimetasid oluliste objektidena peamiselt ainult kesklinnas asuvaid objekte. Kesklinnast eemal asuvate Tartu Kunstigümnaasiumi ning Tartu Kommertsgümnaasiumi õpilased nimetasid enam aga kesklinna piiridest välja, ent siiski nende koolide lähedusse jäävaid kohti nagu näiteks Eedeni keskus, Anne kanal, Ihaste ja Lõunakeskus.

Tartu linna kuvandit abiturientide seas on uurinud Karl Ird (2008), kelle uurimuses oli suur rõhk eesti ning vene rahvusest abiturientide linnakuvandi võrdlusel. Selgus, et vene rahvusest abiturientide kuvand Tartust on oluliselt negatiivsem kui eestlaste linnapilt. Lisaks palus Ird abiturientidel nimetada vähemalt 3 asja, mis on Tartule iseloomulikud. Enim nimetatud vastusteks osutusid Raekoja plats (33%), teater Vanemuine (15,6%), Emajõgi (12,8%), Tartu Ülikool (11,6%) ja tarkus/intelligentsus/akadeemilisus/head mõtted (4,3%).

Tartu kuvandit siseturistide seas on oma uurimistöös käsitlenud Kristiina Avik (2016), kes võrdles linna arengukavades loodud Tartu linna identiteeti siseturistide kuvandiga linnast. Autor analüüsis Tartu linna arengukavasid, intervjueeris linna turundusjuhti ning viis läbi veebiküsitluse siseturistide seas. Küsitlusankeet koosnes arengukavades pärinevatest väidetest, millele vastajad andsid oma hinnangu. Siseturistid nõustusid enim väidetega „Tartu on ülikoolilinn“, „Tartu on heade mõtete linn“ ning „Tartu on nooruslinn“. Töö tulemusena selgus, et arengukavades loodud identiteet ning siseturistide kuvand linnast on omavahel üldiselt kooskõlas.

Tartu kuvandit on uuritud ka välismaailma kujutluses. Maarja Ojamaa (2009) käsitles Tartut reisisihtkohana ning viis läbi üheksa ekspertintervjuud nii kodu- kui ka välismaiste turismiekspertidega, kellel oli töö kaudu otsene kokkupuude Tartuga. Intervjuudest selgus, et Tartu on nii Eesti kui ka välismaiste ekspertide silmis ühelt poolt nooruslik ülikoolilinn, ent teisalt ka isikupärase kultuuri ja arhitektuuri ning sügava ajaloo vana linn. Linna kirjeldati sõnadega boheemlaslik, stressivaba ning roheline. Tartu tugevuseks peeti kompaktsust ning seda, et kõik vajalikud teenusepakkujad asuvad lähestikku. Lisaks mainiti ka linna olulisi turismiobjekte nagu Tartu ülikool, raekoda ning Emajõgi. Tartu kompaktsust rõhutas 2017. aasta maikuu toimunud visioonikonverentsil „Tartu ühistransport 2030“ ka Tartu linnapea Urmas Klaas.

2. Linna kuvandi kartograafiline esitus

2.1 Sümbolite esitamine kaartidel





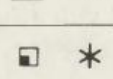
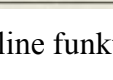
Kaardi peamine eesmärk on selle kasutajale informatsiooni edastamine (Goodrick, 1987). Tihtipeale on keerulist geograafilist sõnumit lihtsam edastada kaardiga kui sõnade ja tabelite kaudu, sest kvaliteetne kaart on ise suurepärase sõnumi edasikandja ning vajab väga vähesel määral lisateksti selle sõnumi täiendamiseks (Jagomägi, 1999). Kaartide graafiliseks keeleks on sümbolid ning kaart edastab graafilise kommunikatsiooni vahendina oma tähendust peamiselt just sümbolite abil (Tyner, 2010). Kartograafid tõstavad generaliseerimise ning sümbolite abil olulise informatsiooni kaardil esikohale (Monmonier, 1996). Graafilised sümbolid võib üldisemalt jagada kolme klassi: geomeetrilised (punktid, jooned, pinnad), keelelised (tähed ja numbrid) ja pildilised (pildid ja diagrammid) (Börner, 2015). Vene ning enamike post-sotsialistlike riikide kartograafilises kirjanduses käsitletakse kõiki geomeetrilisi sümboleid üldjuhul ühesuguse terminiga – leppemärgid (Vasilev, 2006). Seetõttu kasutatakse ka käesoleva peatüki edasises käsitluses sümboli asemel väljendit „leppemärk“ või lihtsalt „märk“.

Leppemärgid võib jaotada punkt-, joon- ja pindleppemärkideks. Punktleppemärke kasutatakse määratud asukoha kindlate omaduste või andmete esitamiseks. Joonleppemärke kasutatakse kaardil selleks, et näidata joonelisi nähtusi nagu teed, jõed, raudteed ja piirid. Pindleppemärke kasutatakse kujutamaks nähtusi aladel, mis on punktadena kujutamiseks liiga suured. Need on näiteks maakonnad, metsad ja pargid. Kaardi ja selle leppemärkide tähenduse mõistmiseks on kaardil vaja ka legendi, mis koosneb kaardil kasutatud märkidest ja nende tähenduse selgitusest (Goodrick, 1987). Eelmainitud liigitusele lisanduvad ka täiendavad visuaalsed muutujad nagu kuju, suurus, toon, suund ja muster, mille abil saab märke üksteisest eristada. Üks silmapaistvamaid muutujaid on kuju, mille ümberkujundamine ei näita tavaliselt muutusi kvantiteedis, vaid eristab eri liiki objekte – näiteks tähistavad ringid väiksemaid linnu, tähed aga pealinnu (Tyner, 2010).

Robinson et al. (1995) sõnul varieeruvad punktleppemärgid välimusest geomeetrilistest pildilistest märkideni. Pildilistel märkidel on kõrgem ikoonilisuse tase ehk suurem sarnasus kujutatava objektiga kui geomeetrilistel märkidel (MacEachren, 1995). Pildilisi märke kasutatakse näiteks turismikaartidel ning erinevates navigatsiooniseadmetes (Sluter *et al.*, 2015). Need võivad olla täpsed jäljendused esindatavatest objektidest ning nende eeliseks on

informatsiooni edastamine ilma legendi kasutamise vajaduseta (Börner, 2015, Sluter *et al.*, 2015). Seetõttu peavad märgid aga olema üheselt ning õigesti tõlgendatavad, ent tõlgendus sõltub nii märgi väljanägemisest, sisust kui ka seda tõlgendavast inimest (Sluter *et al.*, 2015).

Punktleppemärkide süstematiseerimisega võib minna aga veel rohkem sügavuti. Czerny (1993) jaotab märgid kolme gruppi: individualiseerivad pildilised märgid, tüpiseerivad pildilised märgid ja tüpiseerivad abstraktsed märgid (Joonis 1). Individualiseerivad pildilised märgid markeerivad spetsiifilisi üksikobjekte, mille väljanägemine on kaardil võimalikult täpselt esitatud (näiteks detailne joonistus Eiffeli tornist). Tüpiseerivad pildilised märgid ei ole enam nii üksikasjalikud ning ühe märgiga edastatakse mitme sama tähendusega objekti asukohta (näiteks kujutatakse kõik hotellid kaardil ühesuguse märgiga). Tüpiseerivad abstraktsed märgid on joonistatud veelgi üldistatumalt ning samuti kehtib üks märk mitme analoogselt objekti kohta.

Kinds of signs		Distinctive graphic element	Examples of signs	Meanings
Point signs	Individuating pictorial (intricate) signs	Shape (oblique or perspective view)		Tour Eiffel, Notre Dame
		Shape (elevation)		Tour Eiffel, Notre Dame
	Typifying pictorial (realistic) signs	Shape (oblique view)		Sugar house, tourist hotel
		Shape (elevation)		Aluminium-works, oil refinery
	Typifying abstract (diagrammatic) signs	Shape (elevation)		Iron-works, coniferous tree
		Shape (outline)		Farmstead, coniferous tree

Joonis 1. Punktleppemärkide ikooniline funktsioon välise sarnasuse alusel (Czerny, 2003).

Individualiseerivaid pildilisi märke kohtab enim ühel kindlal kaarditüübil, mida kutsutakse piltkaartideks. Selliste kaartide eesmärgiks ongi üksikobjektide võimalikult ikooniline ning detailne edasikandmine (Kümmerling-Meibauer ja Meibauer, 2015; Naz, 2004).

2.2 Piltkaardid

Piltkaardid (nimetatakse ka illustreeritud kaartideks) on kaardid, mille sihiks ei ole erinevalt tavakaartidest teatud koha täpne ning mõõtkavaline kujutamine, vaid selle koha iseloomu edasi andmine (Fox, 2014; Hornsby, 2017). Piltkaardid kujutavad territooriumi kunstipäraselt

ning tekitavad teatud alale iseloomulike objektide, nagu ehitised, inimesed, loomad ja taimed, rõhutamise läbi inimestes äratundmisrõõmu ning realiseerivad nende mentaalset kujutlust sellest alast ka kaardil (Kümmerling-Meibauer ja Meibauer, 2015; Naz, 2004). Kuigi nime järgi on need kaardid pildilised, lisatakse illustratsioonidele tihtipeale ka selgitav tekst (Glazer, 2004). Piltkaardid kombineerivad kaardi, pildi ja teksti ning püüavad kujutatud kohast lugu jutustades edastada selle olemust (Hornsby, 2017).

Piltkaartidel on pikk ajalugu ning nende valmistamine ei ole olnud ainult kartograafide kätetöö, vaid suuresti ka kunstnike, illustraatorite ja karikaturistide looming. Tänapäeval leiavad piltkaardid enim kasutust turismis, õppetöös ning reklaaminduses (Naz, 2004).

2.2.1 Piltkaartide arenguloost

Piltkaartide ajalugu kattub suures osas üldise kartograafia ajalooga. Esimesed kaardid olid väga erinevad tänapäevastest matemaatikal põhinevatest kaartidest. Neid võib nimetada kognitiivseteks kaartideks ehk tõlgendus maast ja taevast mitte sellisena nagu nad reaalsuses eksisteerisid, vaid kuidas nad inimhõimusele tundusid. Antiikaja kaardid koosnesid väga limiteeritud kogusest informatsioonist, sest inimeste teadmised ei olnud siis veel nii laialdased (Roman, 2015). Antiiksete kaartide peamine eesmärk oli inimeste õigesse kohta juhatamine ning nimesed mõistsid kaarte paremini kui kõikehõlmavaid kirjeldusi (Illustrative maps, 2017).

John Roman (2015) räägib oma illustreeritud kaarte käsitlevas raamatus sageli geograafia isaks nimetatud Ptolemaiosest, kes tõi oma teoses „*Geographia*“ välja, et täpsete ning kunstiliste kaartide vahele hakkab tekkima joon. Ptolemaios jaotas kaarditegemise kartograafiliseks ning horograafiliseks (*chorographic*). Kartograafiat nimetas ta maailma faktiliseks esitamiseks: kuidas see asetseb, mis mõõtmatega see on ja mis on selle omadused. Horograafia ei vajanud nii väga matemaatilist põhja, aga rohkem kunstniku head silma ja oskusi. Horograafia eesmärk oli joonistada kõike võimalikult sarnaselt tegelikule väljanägemisele, mitte esitada selle täpset asukohta ja suurust. Teisisõnu ei näita horograafilised kaardid maad või linna matemaatiliselt, vaid detailselt nagu meie mõistus seda näeb. Ptolemaiose horograafilised kaardid olid tänapäeva illustreeritud kaartide eelkäijaks.

Illustreeritud kaardid leidsid kasutust ka antiikajale järgnevatel ajastutel. Rooma merekaardid, keskaegsed teedekaardid, renessansiaegsed maakaardid ja ajaloolised 19. sajandi

linnuvaatekaardid on näited kaardiillustratsioonide populaarsusest eri sajandite vältel (Hornsby, 2017).

Keskaegseid ning renessansiajastu kaarte iseloomustas illustratsioonide rohkus. Niisiis võis tollaegsetelt kaartidelt leida joonistusi mereelukatest, seilavatest laevadest, loomadest ning metsa kujutavatest puudest. Tihtipeale oli illustratsioonides palju kujutlusvõimet ning need edastasid meremeeste hirme, mistõttu olid kujutatud loomad sageli ebareaalsete mõõtmetega ning hirmuäratavamad kui tegelikkuses (Glazer, 2004; Waters, 2013).

17. sajandi lõpuks hakkasid joonistused merekoletistest kaartidelt kaduma ning kaardiillustratsioonid muutusid pragmaatilisemaks. Pildid laevadest kujutasid ohutuid läbipääsuteid ning joonistused kaladest ja vaaladest näitasid, kus on head kalastuspiirkonnad (Waters, 2013). Lisaks võis kaartidelt leida kauneid kompassiroose, üksikasjalikult viimistletud kartuše ja dekoratiivseid kaardiäärised (Glazer, 2004).

18. sajandi lõpul leiutati litograafia ehk kivitrükk, mis leidis laialdast kasutust 19. sajandil populaarseks muutunud nn linnuvaate perspektiivis (Roman, 2015). Seda perspektiivi kasutati laialdaselt ka populaarsetes 20. sajandi piltkaartides (Osher Map Library, 2016). Linnuvaates linnaplaanid olid topograafiliselt täpsed, joonistatud lineaarses stiilis, kasutades tõepäraseid, kolmedimensioonilisi perspektiive (Roman, 2015). Sellistel kaartidel olid kokku kombineeritud kahedimensiooniline kaardiasetus ja kolmedimensioonilised kujutised ehitistest (Hornsby, 2017).

Piltkaartide mõiste kui eraldi kaarditüüp tekkis alles 20. sajandil. Pildilised elemendid ei olnud enam pelgalt illustratiivsed lisandid kaardil, vaid nendest sai kaardi tuumik (Lane, 2015). Piltkaarte kasutati väga edukalt toodete, teenuste ja kohtade müümisel. Stephen J. Hornsby (2017) käsitleb oma teoses piltkaartide populaarsust 20. sajandi Ameerika Ühendriikides. 1920ndatest kuni 1960ndateni toodeti Ühendriikides kvaliteetsemaid ja mitmekesisemaid piltkaarte rohkem kui üheski teises riigis. Oma kõrgajal leidsid piltkaardid laialdast kasutust ning kaunistasid mitmeid kodusid, klassiruumi ja kohvikuid, neid avaldati raamatutes, ajalehtedes ning turismibrošüürides. Rõõmsavärvilised ja rohkete detailidega ilmestatud piltkaardid peegeldasid riigi enesekindlust, optimismi ja jõukust ning kujundasid välismaailma arvamust USAst.

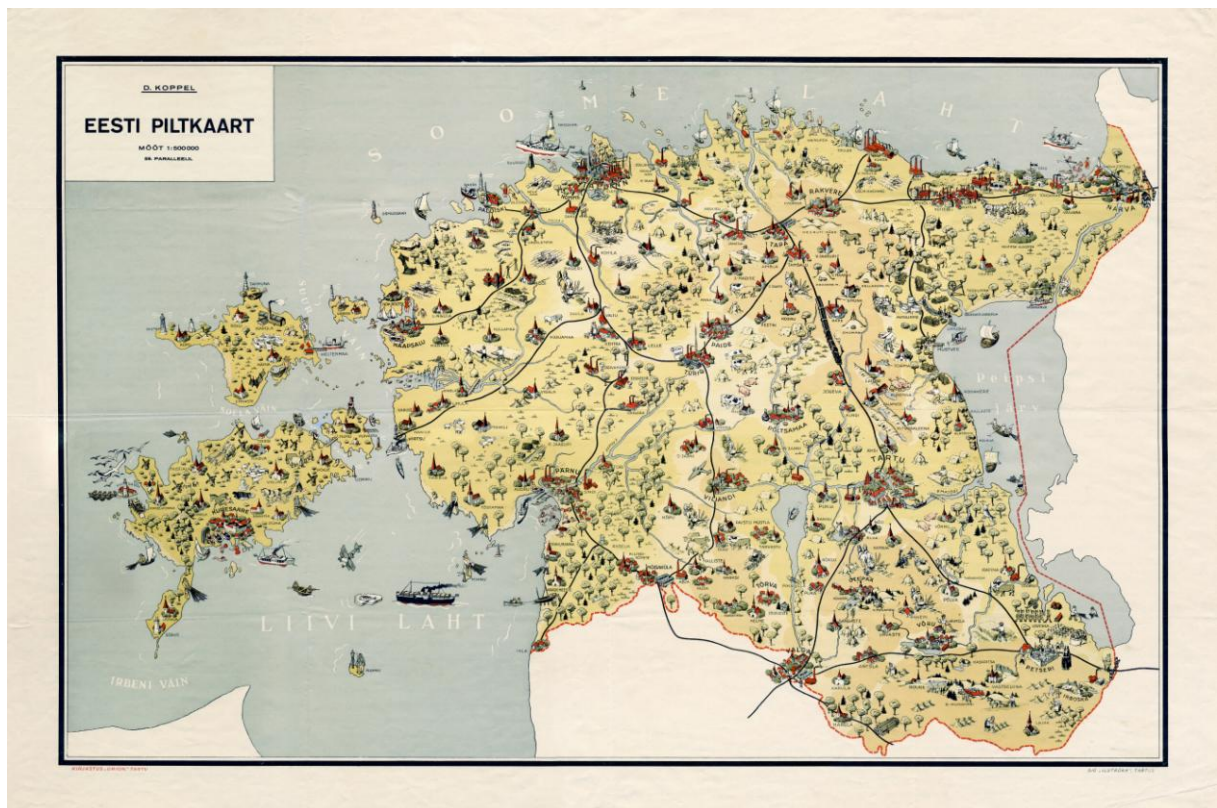
1960ndatel aastatel kogus reklaaminduses populaarsust fotograafia ning 1920ndate ja 30ndate tunnustatuimad piltkaardistajad lähenesid pensionieale, mistõttu hakkas selle žanri menu

raugema (Hornsby, 2017). Tänapäeval leiavad piltkaardid samuti enim kasutust turismibrošüürides, kooliõpikutes ning reklaaminduses (Naz, 2004).

2.2.2 Piltkaardid Eestis

Ka Eestis kogusid piltkaardid populaarsust eelkõige 20. sajandil seoses turismitööstuse arenguga. Eelmise sajandi silmapaistvamate piltkaartide koostajad olid David Koppel, Ernö Koch ning Olev Soans.

Taavet (David) Koppel (1894-1951) on Eesti geograafia ajalukku läinud eelkõige geograafiaharidusse panustamisega. Aastatel 1932-1939 koostas Koppel kooli atlaseid ning on andnud välja erinevaid geograafia ja maateaduse õpikuid (Laas, 2015). Joonisel 2 toodud kaart on Eestis pea ainus omalaadne enne II maailmasõda koostatud piltkaart. Igale piirkonnale tunnuslike objektide ja tegevuste näol võib kaardilt näiteks Tori kandist leida Tori hobuse, Pärnust, Narva-Jõesuust, Võsult ja teistest kuurortkohtadest suplejad, Avinurme ümbrusest viited puidutööstusele ning Vasknarvast kingsepa, mis vihjab selle kandi ühele elatusalale (Pae, 2017).



Joonis 2. David Koppeli Eesti piltkaart. 1937?. 1:500 000 (63*90). Tartu: Orion.

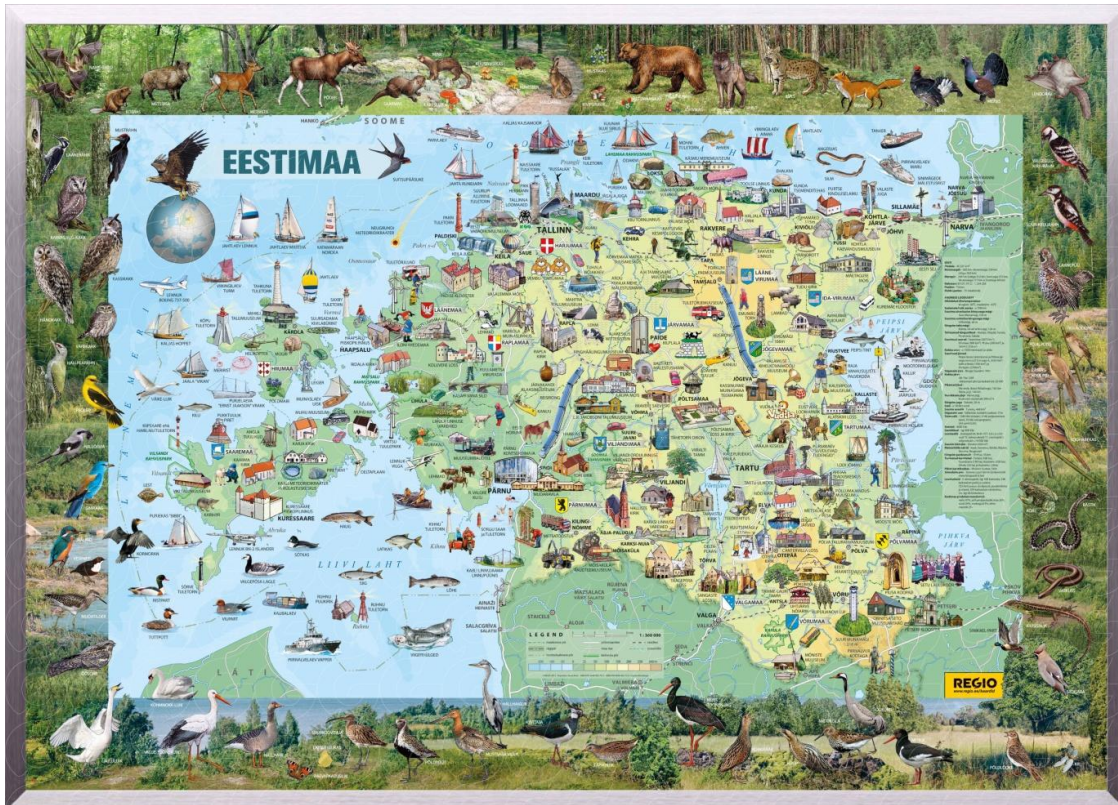
Ernö Koch (1898-1970) oli Suur-Ungaris sündinud kunstnik, kes elas 1926. – 1940. aastal Eestis. Kochi Eesti perioodi kunstiloomingu peamise osa moodustavad linnavaated ja tööstusmotiivid ning tuntud on ka 1930. aastate lõpus loodud Eesti põlevkivitööstuse gravüürid. 1930. aastatest pärit Kochi joonistatud Eesti graafiline leht maastikuvaadetega (Lisa 1) oli inspiratsiooniks Olev Soansi kultuuriloolisele kaardisarjale (L?s, 2005). Sõjajärgsetel aastatel valmis Kochil rahvusromantiline Eesti piltkaart (Joonis 3).



Joonis 3. Eesti. Ernö Koch. 194?.[1:770 000]. [Ulm?]: Kirjastus Tungal.

Hinnalise piltkaardi kogumiku „Eesti kultuurilooline kaart” on koostanud Eesti graafik Olev Soans (1925-1995). Soans võttis kasutusele mõiste „infograafika”, mis tähendab kunstniku püüet erinevate graafikatehnikate abil võimalikult täpselt informatsiooni edasi anda. Ta leidis, et teadusel ja kunstil on väga palju ühist ning nägi kaartides olulisi kultuuripärandi edasikandjaid. Sellest tulenevalt hakkas Soans koostama Eesti kultuuri käsitlevaid infograafilisi kaarte, millest esimene valmis 1975. aastal (Lisa 2; Asmer, 2007). 1995. aastal valmis 30 kaardist koosnev sari „Eesti kultuurilooline kaart”, mis käsitles erinevaid teemasid nagu Eesti ajalugu, kunst, loodus, sport ja palju muud (Tamm, 2009). Soansi kaardid olid väga hinnatud juba nende valmimisajal ning leiti, et need on suurepärase viisi, kuidas anda visuaalset ülevaadet Eestimaa kultuurikihist ja kasvatada inimestes patriotismitunnet (ERR arhiiv, 1986).

21. sajandi juhtivaks piltkaartide loojaks Eestis on olnud Regio OÜ (2017). Regiol on valminud piltkaart Eestimaast (Joonis 4), millele on kantud iga piirkonna olulisemad vaatamisväärsused ning sümbolobjektid. Samuti on kaardil näiteks raudteel sõitvate rongide ja Pärnu lahes suplevate inimeste näol viited Eesti inimeste igapäevaelule. Kaardi äärtes on kujutatud Eestile iseloomulikumat linnu- ja loomaliigid.



Joonis 4. Regio OÜ „Eestimaa piltkaart“ (2012).

Regio on loonud ka Euroopa ning maailma piltkaardi ja piltkaartidega illustreeritud Eesti Lasteatlase. Lisaks on Regio teinud ka Eestimaa piltkaartide mobiilirakenduse, kus kuvatakse kaks piltkaarti, millest esimene on tehtud 2007. aastal Regio kartograafide poolt, teine on aga David Koppeli sõjajäelne piltkaart Eestimaast (Joonis 2). Otsingumootori abil võib kaardilt leida piltidena esitatud 189 suuremat koha- ja 207 loodusnime ning 170 objekti, nende hulgas näiteks Haljala kiriku, Piusa koopad, Kõpu tuletorni ja palju muud (Regio OÜ, 2017).

2.3 Tartu sümbolite kujutamine

Tartu ametlikeks sümboliteks on Tartu linna lipp ja vapp. Linna sümbolitena käsitletakse tihti peale ka Tartu linna jõelippu, Tartu logo, kuhu on põimitud Tartu Ülikooli peahoone samba ja Emajõe motiivid, ja logoga kaasas käivat tunnuslauset „Heade mõtete linn“ ning

2007. aasta suvekampaaniaks välja töötatud logo „Tartus näeme“ (Tartu linna kodulehekül, 2017). Viimasel on kujutatud Tartu sümbolobjekte nagu Kaarsild, Tartu Ülikooli peahoone, Jaani kirik, „Suudlevad tudengid” ning skulptuur „Isa ja poeg“ (Lisa 3).

Tartu sümbolobjekte on kujutatud nii 20. sajandi pilt- ja postkaartidel, lauamängul kui ka 2017. aasta alguses sõitma hakanud uue kujundusega linnaliini bussidel.

1935. aasta kevadel valmis sümbolobjektidega illustreeritud Eestit kujutav saksakeelne lauamäng, millel on rõhutatud eelkõige sakslaste jaoks olulisi kohti (Lisa 4). Tartu kohal võib ära tunda näiteks tähetorni, ülikooli, Jaani kiriku, Kivisilla, viimase kõrval asunud hotelli Bellevue ning Hugo Treffneri Gümnaasiumi selle esimesel asukohal (Lisa 5). David Koppeli piltkaardilt võib Tartust leida illustratsioonid Tartu Ülikoolist, Kivisillast, tähetornist, raekojast, Kalevipoja kujust, Raadi mõisast ning Maarja ja Peetri kirikust (Joonis 2).

Ernö Koch on aga oluliseks pidanud Tartu Ülikooli, Kalevipoja kuju ning kannelt mängivat Vanemuist (Joonis 3). Olev Soansi kultuuriloolisel kaardil (Lisa 2) on Tartu kohal kujutatud vaid Kaarsild ja Tartu vapp, ent kaardi paremas ääres on välja toodud ka kunstniku meelest olulisemad hooned ning objektid – ülikool, Tähetorn, raekoda, Jaani kirikust pärinev terrakotaskulptuur ning Barclay de Tolly monument.

Eelmisest sajandist pärineb ka huvitav venekeelne Tartu Raadioklubi UK2RAE postkaart, millel on kujutatud tolaeagse Tartu olulisimad objektid (Lisa 6). Esitatud on Kaarsild, Tähetorn, ülikool, raekoda, Karl Ernst von Baeri ja Barclay de Tolly monumendid ning ka praeguse Haridus- ja Teadusministeeriumi hoone, mis oli eelmisel sajandil pangahoone.

2016. aastal toimus avalik hääletus uute linnaliinibusside kujundamiseks. Võitjaks osutus bussikavand, millel on kujutatud Tartu tuntud ehitiste piirjooned. Niisiis võib nüüdseks linnas ringi sõitvatelt bussidelt leida kujutised Tartu Ülikoolist, tähetornist, raekojast, Kaarsillast, teater Vanemuisest ning Tigutornist (Lisa 7).

3. Andmed ja metoodika

Töö eesmärgiks oli välja selgitada Tartu linna üldised ning iga linnaosa olulisimad sümbolobjektid. Samuti sooviti sümbolobjektide kartograafilisest kujutamisest lähtuvalt teada saada, kas ja kuidas on Tartu sümbolobjektid sajandite jooksul muutunud. Töö uurimuslik osa koosneb kahest osast.

1. Arhiivimaterjalidel põhinev Tartu ajalooliste linnaplaanide analüüs.

Vaatluse all on Tõnu Raidi (2015) teosesse „Tartu ajaloolistel linnaplaanidel 1600-2010“ kogutud ning Rahvusarhiivi kaartide infosüsteemist kättesaadavad Tartu linnaplaanid (ainult digiteeritud kaardid). Analüüsitavaks valiti piltkaardid ning markeeritud objektidega kaardid. Viimaseid defineeritakse antud töös kui kaardid, mille olulisimad objektid ei ole, erinevalt piltkaartidest, esitatud illustreeritult, ent nende asukohta on kaardil rõhutatud ning nende kuju on objektide identifitseerimiseks piisavalt täpselt edastatud.

2. Veebi- ning tänavaküsitlus.

Veebiküsitlusmeetodi kasuks otsustati, sest selle abil saab jõuda kiirelt, mugavalt ning odavalt suure hulga küsitletavateni (Wright, 2005). Google Forms keskkonnas läbiviidud veebiküsitlusele laekusid vastused 2017. aasta märtsi- ning aprillikuu jooksul. Küsitluse ankeet on toodud lisa 9. Küsitlus koosnes kümnest küsimusest, millest kolm olid avatud vastusega. Küsitlus piirdus seitsme küsimusega nende küsitletavate jaoks, kes ei pidanud ennast Tartu linna elanikuks. Viiendas küsimuses esitatud loetelu Tartu sümboolsetest objektidest koostati eelnevate uurimistööde (vt ptk 1.2) ning kaartide analüüsi tulemusena. Küsitluse valim moodustati lumepallivalimi meetodi järgi, kus uurija jagas küsitlust oma sotsiaalmeedia kontol ning leidis esimesed sobivad inimesed, kes suunasid postituse jagamise kaudu küsitluse edasi järgmiste uuritavateni. Andmed korrastati tabelarvutustarkvara abil. Avatud küsimustega laekunud loeteludest sisestati kõik objektid ning omadussõnad eraldi lahtritesse. Lisaks viidi sama objekti erinevad nimekujud samasugusele kujule.

Tänavaküsitlusega sooviti ühtlustada internetiküsitlusest tingitud soolist ja vanuselist jaotust. Tänavaküsitlusel kasutati eesmärgipärast valimit, kus uurija lähtus valimi liikmete valikul veebiküsitluse tulemustest saadud teadmistest uuritava grupi kohta (Õunapuu, 2014). Küsitlus viidi läbi aprillikuu jooksul nelja erineva toidukaupluse ees, milleks olid Lõunakeskuse Rimi, Raadi Maxima, Kesklinna keskuse Rimi ning Annelinna Maxima (Kalda tee 32). Nimetatud

kohad valiti, sest need paiknevad üle kogu Tartu ning on erinäolise küllastajaskonnaga. Tänavaküsitlus põhines internetiküsitlusega samasugusel küsitlusankeedil (Lisa 9). Igas kaupluses küsitleti 20 inimest ehk tänavaküsitlusega koguti kokku 80 vastust. Vastused pandi kirja küsitlusankeetidele ning sisestati hiljem Microsoft Exceli tabelisse, kus need töödeldi sarnaselt internetiküsitlustele.

Interneti- ning tänavaküsitlusega kogutud vastuste põhjal selgitati välja Tartu üldised populaarseimad sümbolobjektid ning iga linnaosa enim nimetatud objekt. Sümbolobjektid joonistati välja programmiga Adobe Illustrator ning töös pannakse rõhku nende erinevatele visualiseerimisvõimalustele.

4. Tulemused ja arutelu

4.1 Esiletõstetud objektid Tartu ajaloolistel linnaplaanidel

17. sajandist vaadeldi viit, 18. sajandist seitset, 19. sajandist kaheksat ning 20. sajandist 18 pilt- ja markeeritud objektidega kaarti, mille täpsem ajaline jaotus on kujutatud joonisel 5. Joonis selgitab Toomkiriku illustratsioonide abil ka piltkaartide ja markeeritud objektidega kaartide erinevust. Piltkaartideks loeti käesolevas uurimistöös kaarte, mille olulisimad objektid on illustreeritud võimalikult sarnasena nende välimusele reaalsuses nagu ka alltoodud joonistus Toomkiriku varemetest. Markeeritud objektidega kaartidel on olulisimad objektid aga teistest eristavate toonidega esile tõstetud ning objektide identifitseerimiseks on nende kuju pealtvaates piisavalt täpselt esitatud. Mõlema kaarditüübi puhul on objekti juurde sageli lisatud ka selgitav tekst.



Joonis 5. Analüüsitud piltkaartide ning markeeritud objektidega kaartide ajaline jaotus.

Esimesed käesolevas töös vaatluse all olevad Tartu linnaplaanid pärinevad 17. sajandist. Üldjuhul kujutatakse kaartidel Emajõe ning linnamüüri sisse jäävat ala. Linnaplaanide analüüsist järeldub, et 17. sajandil olid linna olulisimateks sümbolobjektideks erinevad kirikud ning Tartu piiskopilinnus. Kirikutest on markeeritud objektidena esitatud Toomkirik,

praeguse Tartu Ülikooli peahoone kohal asunud Maarja kirik, Jaani kirik, Laia tänava otsas asunud Pühavaimu kirik ning Frantsisklaste klooster praeguse Haridus- ja Teadusministeeriumi hoone koha peal (EAA.5393.1.16, 1; Raid, 2015:22, 24, 26). Lisaks eelmainitutele on kaartidel markeeritud ka toona Suure turu nime kandnud turuplats praegusel Raekoja platsil ning Kaarsilla eelkäija ehk Saksa väravate ees asunud puusild, millest esimesed teated pärinevad juba aasast 1540 (Palamets, 2003; Raid, 2015). Oluline element 17. sajandi linnaplaanidel on ka siksakiline suurtükitlede eest kaitsev bastionide süsteem. Tartu linna bastionid kandsid Rootsi kuningate nimesid ning neid plaaniti ehitada kaheksa, ent Põhjasõjaks jõuti valmis vaid neli (Palamets, 2003).

Esimene vaadeldav Tartu linna plaan, kus olulisemad objektid on kujutatud pildiliste illustratsioonidena, pärineb 1671. aastast ning kujutab Emajõe vasakkaldale jäävat ala Jaama mõisa maadeni (Joonis 6). Kaardil on kujutatud Jaama mõisa hoone, Jürgenshofi mõisale kuuluvate talupoegade elamud ning Narva maantee äärde on joonistatud tolle-aegne hukkamispaik Kaagimägi (tuntud ka Võllamäena) koos pooduga. Võllamäel hukatute kehad maeti pühitsemata mulda ning võllas püsis seal kuni 18. sajandi keskpaigani (Palamets, 2003; Raid, 2015:33). Narva maantee alguses on kujutatud ka Holmi saart, mis oli tekkinud Emajõe ja selle harujõe, Koolujõe vahele. Linna keskuse asukohale viitab kaardi alumises vasakus nurgas kiri Dorpat ning seda illustreeriv linnavärava kujutis. Kaardi ülemises paremas nurgas võib näha sarnast kujutist Tartu pitsatipildil, mis pärineb tõenäoliselt juba 13. sajandi keskpaigast. Antud pilti ei saa nimetada vapiks, sest sellel puudub vapi olulisim komponent, milleks on kilp. Pitsatipildil on kujutatud Tartu linna sümboliseeriv müüristik kahe torni ja väravaga. Müüri kohale on asetatud linna kaitsepühakute Püha Peetruse ja Püha Pauluse atribuudid – võti ja mõõk. Taoline pilt on väga omane keskaegsetele Saksa linnapitsatitele ja see esineb ka Riia pitsatil, millest inspireerituna valmis ilmselt ka Tartu linna pitsat (Pullerits, 2005).

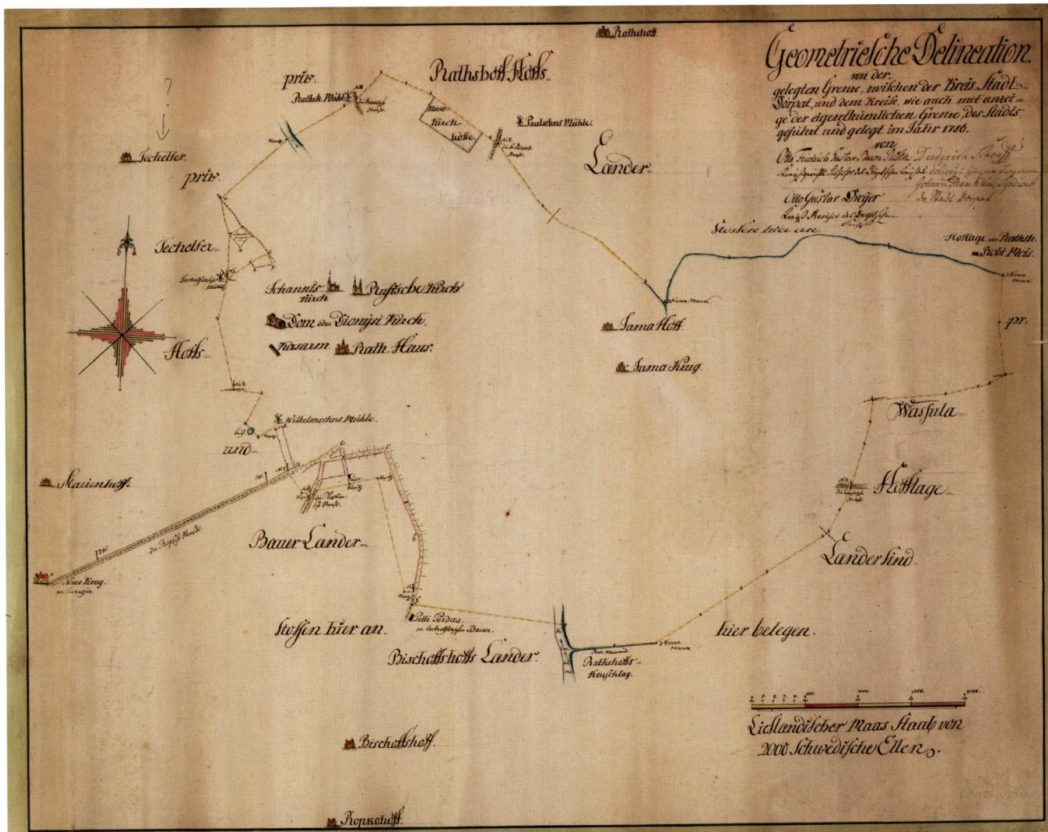


Joonis 6. Tundmatu autori poolt 1671. aastal koostatud plaan linna ja Jaama mõisa maade vahele jäävast alast (EAA.2623.1.2049, 55).

18. sajand oli Tartule raske aeg. 1700. aastal alguse saanud Põhjasõda mõjus linnale laastavalt. Sõja käigus purustati linnamüür, piiskopilinnus Toomemäel, Maarja ja Jaani kirikud ning kvartalite kaupa kivimaju. 1720. aastatel hakkas Tartu jälle vaikselt elujõudu tagasi saama, ehitati uusi puidust elumaju ning taastati Jaani kirik (Palamets, 2003). Sajandi teises pooles tabasid linna aga tulekahjud, millest suurimas, 1775. aastal toimunud põlengus, hävis 2/3 Tartu linnast, sealhulgas üles ehitatud kesklinn ja seda Holmi saarega ühendav äsja valminud puusild (Raid, 2015; Pullerits, 2005). 18. sajandi keskpaigas tekkis kaartidele puusild, mis asub praeguse Vabaduse silla kohal (Raid, 2015:31).

Tartu linna maamõõtja Otto Gustav Dreyeri koostatud linnapiiride kaardil (Joonis 7) on pildiliselt kujutatud toleaege linna sümbolobjekte. Kaardilt on kadunud eelmisel sajandil oluliseks peetud, ent sõjas hävinud piiskopilinnus ja veel parkümmend aastat varem valminud piltkaardil (EAA.2623.1.2049, 39) varemets kujutatud Maarja kirik. Sarnaselt 17. sajandi kaartidele on oluliste hoonetena kujutatud Jaani kirik ja nüüdseks varemets Toomkirik. Uute objektidena näidatakse kaardil praegust Uspenski kirikut, raekoda, kasarmut ning surnuaeda Narva maantee läheduses, mida tänapäeval tuntakse Raadi kalmistu nime all. Lisaks on kaardil kujutatud ka Tiigi tänava äärset tiiki, mis ilmus linnaplaanidele

esmakordselt 1766. aastal (Raid, 2015:36) ning kujunes oluliseks elemendiks ka järgmiste sajandite linnaplaanidel (EAA.2623.1.2049, 26; EAA.2623.1.2049, 14; EAA.2623.1.2044, 17). Dreyeri piltkaardilt võib leida ka illustreeritud Jaama, Raadi, Maarja, Piiskopi, Ropka ja Tähtvere mõisad ning erinevate veskite kujutised.



Joonis 7. 1786. aastal ilmunud Otto Gustav Dreyeri piltkaart Tartu linna piiridest (Raid, 2015:46).

18. sajandi lõpus valmisid Tartu raekoda ja Kivisild, mille kujutised ilmuvad ka linnaplaanile (EAA.2100.11.133, 12). Kivisilla ehituse ajal rajati praeguse Võidu silla asukohale ajutine puusild, mida kujutatakse veel mitmetel 19. sajandi esimese veerandi linnaplaanidel (EAA.402.5.56, 115; EAA.2623.1.2049, 26; EAA.2623.1.2044, 3; LVVA.6828.4.582, 1). Silla ehituse tulemusena lakkas Holm olemast saar, sest seda ümbritsev jõeharu täideti mulla ja prahiga ning 19. sajandi kaartidel saart enam ei kujutata.

Üldiselt järeldub linnaplaanide analüüsist, et ka 18. sajandil olid linna olulisimateks sümboolobjektideks erinevad kirikud. Kui 17. sajandil kujutatakse kaartidel eelkõige linnamüüridega piirnevat ala, siis 18. sajandil laienevad kaartidel kujutatavad alad kaugemale ning eelkõige just piltkaartidel hakatakse aina rohkem kujutama linna südamest eemale jäävaid mõisaid ning veskeid (EAA.995.1.6851, 5; EAA.2623.1.2049, 39; Raid, 2015:46).

19. sajand kujunes võrreldes eelmise aastasajaga hoopis rahulikumaks edenemise ajaks. 1802. aastal taasavati pidulikult Tartu Ülikool ja kaks aastat hiljem alustati praeguse ülikooli peahoone ehitust, mis aitasid Tartul kujundada rahvusvaheliselt tunnustatud ülikoolilinna kuvandit. 19. sajandi jooksul laienes linna asula ligi kahekordseks ning Tartusse rajati mitmeid tänase päevani oluliseks peetavaid sümbolobjekte (Pullerits, 2005; Palamets, 2003).

Linnaplaane esineb 19. sajandist võrreldes eelmiste sajanditega rohkem, küll aga leidub nende seas vähe piltkaarte. Joonisel 8 toodud 1811. aastal valminud markeeritud objektidega linnaplaanil on kujutatud juba eelmistel sajanditel oluliseks peetud Jaani ja Uspenski kirikut ning uuemaid ehitisi nagu raekoda, Kivisild ja puusillad Laia ja Riia tänava otsas. Taasavatud ülikooli pargiks sai Toomemägi. Üle Lossi tänava rajati Inglisild, kunagise Toomkiriku idapoolsesse ossa ehitati ülikooli raamatukogu, arstiteaduskonna jaoks rajati anatoomikum ja kliinikum ning keskaegse piiskoplinnuse kohale ehitati tähetorn (Palamets, 2003). Kõik nimetatud objektid võib leida ka Dreyeri plaanilt (Joonis 8). Lisaks on uue objektina kaardile kantud praeguse Hugo Treffneri Gümnaasiumi koha peal asuv Tartu Kubermangugümnaasium.



Joonis 8. 1811. Aasta Dreyeri kaart Tartu linnasüdamest ja Toomemäest (EAA.402.5.56, 115).

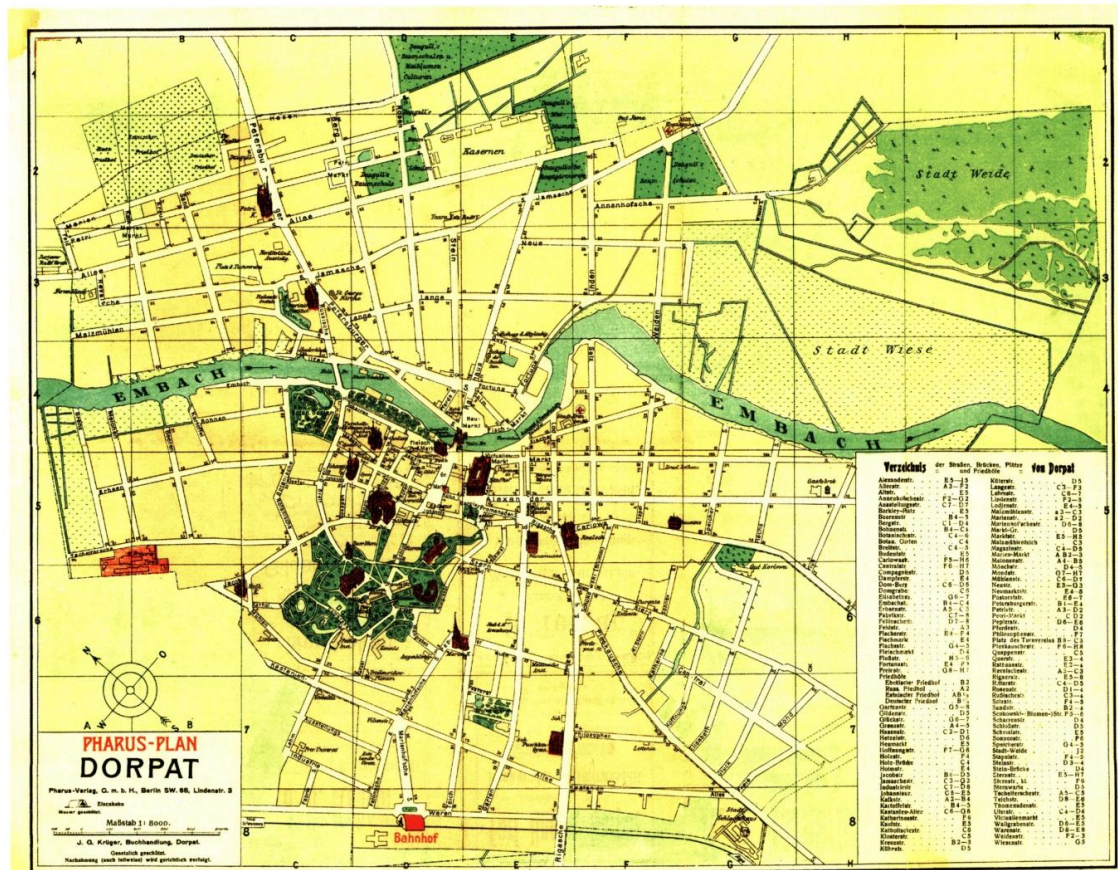
1803. aastal asutati botaanikaaed, mille esimeseks asukohaks oli praegune Vanemuise park Vanemuise ja Tiigi tänava vahel. Kuna aga koht ei olnud botaanikaaia jaoks sobiv, koliti kolme aasta pärast praegusesse asukohta Laial tänaval ning botaanikaaia sai oluline koht, mis ei puudu ka edasistelt linnaplaanidelt (Palamets, 2003; LVVA.6828.4.582, 1; EAA.2623.1.2049, 44). 1819. aastal sai tartlaste jaoks oluliseks ka nüüdse Keskpargi asemel asunud kaubahoov (LVVA.6828.4.582, 1). 1837. aasta plaanil on esimest korda näidatud ka eestlaste Maarja kirikut (EAA.2623.1.2049, 44). 1839. aastast pärineval piltkaardil on sümbolobjektidena kujutatud Maarja ja Jaani kirik, raekoda, Kivisild ning Laia tänava otsas asunud puusild, arvukalt veskeid ning samuti on sel näha linnaasula laienemist – esimest korda on plaanil näidatud Tähtvere tänav ning Karlova mõis on täielikult välja ehitatud (EAA.2623.1.2049, 51). 19. sajandi teisel poolel ilmub plaanidele eraldiseisva sümbolobjektina ka Barclay de Tolly ausamm (Raid, 2015:85). 1875. aastal valmis Tartu vaksal ja aasta hiljem Tartu-Tapa raudteelõik, mis on olulised elemendid ka edasistel linnaplaanidel (Raid, 2015; EAA.308.6.412, 1; LVVA.6828.4.586, 1).

1860. aastatel sai Tartust Eesti rahvusliku liikumise keskus – Tartus valmis esimene sinimust-valge lipp ning 1869. aastal toimus Eesti esimene laulupidu. Sajandi lõpul hakkas Tartut aina enam mõjutama venestamispoliitika - Dorpat nimetati ümber venepäraseks Jurjeviks ning koolisüsteem muudeti venekeelseks (Pullerits, 2005; Palamets, 2003).

19. sajandi linnaplaanide analüüsi tulemusena võib arvata, et endiselt peeti oluliseks kujutada mõisaid, veskeid ning nii juba eelnevatest sajanditest pärinevaid kirikuid kui ka 19. sajandi esimeses pooles valminud eestlaste Maarja kirikut. Vaadeldava sajandi pilt- ning markeeritud objektidega kaartidelt ei puudu kindlasti ka uus ülikooli peahoone ning ülikoolile kuuluvad hooned Toomemäel. Sajandi lõpukümnenditest alates on kaartidel olulisteks sümbolobjektideks ka uus vaksal ja raudtee.

20. sajandil laienes Tartu mitme uue linnaosa võrra ning linnaplaanidele tekib aina enam sümbolobjekte. Eelmise sajandi lõpul käivitunud venestamine tekitas ohu, et eesti rahvus hääbub, ent Jaan Tõnissoni eesjuhtimisel sai just Tartust alguse rahvusluse uus tõus, mida nimetati Tartu renessansiks (Pullerits, 2005). 20. sajandi alguse markeeritud objektidega kaartidel (EAA.2623.1.2044, 17; Raid, 2015:116) ning joonisel 9 toodud Pharuse linnaplaanil võib märgata mitmeid uusi hooned. Kivisilla läheduses on kujutatud 1902. aastal avatud Eesti esimene pangahoone (Raid, 2015). Uusi hooned on tekkinud ka vanalinnast eemale. Kunagisel Aia ning praegusel Vanemuise tänaval on kujutatud 1906. aastal valminud

Vanemuise teatrihoone ning markeeritud tänasel päeval Jaan Poska Gümnaasiumi nime kandev 18. armeekorpuse staabihoone, kus 1920. aastal sõlmiti Tartu rahu (Raid, 2015). Täiendusi leiab ka haridusega seonduvate hoonetes – joonisel 9 võib Narva maantee äärest leida veterinaaria instituudi, Riia tänavalt Puškini nimelise tütarlaste gümnaasiumi ja Tartu Reaalkooli. Samuti ei puudu kaardilt Toomemäel asuvad ülikooli hooned ning pildiliselt on kujutatud ka Karl Ernst von Baeri monumenti. Markeeritud on ka Puiestee tänava äärsed sõjaväe kasarmud ning Aleksandri tänaval asunud Tartu Gaasivabrik, mis oli esimene Tartu linna gaasiga varustav ettevõtte (Palamets, 2003). Endiselt peeti oluliseks kujutada kirikud, mistõttu leiab 20. sajandi esimestelt linnaplaanidelt Peetri ja Püha Jüri kiriku Narva maanteel, Jaani ja Uspenski kiriku, Maarja ja Toomkiriku ning Veski tänava algusest eelmise sajandi viimastel aastatel valminud Katoliku kiriku (EAA.2623.1.2044, 17; Raid, 2015:116).



Joonis 9. Berliinis ettevalmistatud ja tõenäoliselt Tartus paljude täiendavate tekstidega trükitud saksakeelne linnaplaan 1910. aastast (EAA.1405.1.60, 23).

20. sajandi teisel kümnendil hakkavad linnaplaanid ilmuma aina rohkemad eesti keeles, plaanidel kujutatava ala piirid laienevad ning ulatuslikumalt näidatakse kaartidel Karlova linnaosa ja tekivad Veeriku linnaosa esimesed tänavad (Raid, 2015:122, 125, 127). Esimese

maailmasõja järgsel ajal soovis Tartu jätkata kultuuri- ja hariduslinna kuvandi arendamist (Palamets, 2003). Jätkuvalt kujutatakse nii ülikooliga seotud õppe- kui ka meditsiinihooneid ning juba varasemast tuttavatele kirikutele lisandub Pauluse kirik Riia tänaval (Raid, 2015:135). Endiselt peetakse oluliseks näidata ka erinevate mõisate asukohti (EAA.2623.1.2087, 1; EAA.2072.9.756, 1; Raid, 2015:137). 1922. aastal paigutati Raadi mõisa 1908. asutatud Eesti Rahva Muuseumi põhikogud, mida varem hoiti Gildi tänaval (Palamets, 2003). Kuigi Eesti Vabariigi aastatel näidati Raadit ja Eesti Rahva Muuseumi linna külasthanud tähtsatele külalistele kui linna üht tähtsamat vaatamisväärsust, siis linnaplaanidel rõhutatakse asjaolu, et just Raadi mõisa aladel asub Eesti Rahva Muuseum, võrdlemisi tagasihoidlikult (Palamets, 2003; Raid, 2015:137, 144). 1926. aasta algul avati liikluseks Laia tänava otsas asunud põlenud puusilla asemel uus, raudbetoonist Vabadussild, mida kujutatakse ka samal aasta valminud linnaplaanil (Palamets, 2003; Raid, 2015:139). 1920ndatel projekteeris arhitekt Elmar Kuusik Tammelinna, mille tänavavõrgustikku ning linnaosas asuva Tamme staadioni figuuri hakatakse kujutama ka edasistel linnaplaanidel (Palamets, 2003; EAA.2623.1.2087, 1; EAA.2072.9.756, 1; Raid 2015:139). 1930ndatel projekteeris linnaarhitekt Arnold Matteus Tartu intelligentsi aedlinna – Tähtvere (Palamets, 2003). Linnaosa hoonestamist alustati 1931. aastal, ent esmakordselt on planeeritav tänavavõrgustik esitatud juba 1930. aasta linnaplaanil (Raid, 2015:144). Matteus iseloomustas Tartut rahuliku ning romantilise linnana ning juba tema eluajal kõneldi saladuslikust Tartu vaimust, mida keegi ei suutnud täielikult seletada (Palamets, 2003).

Hoonestusest markeeritakse kahe sõja vahelisel ajal enim juba varasemalt olulisteks sümbolobjektideks kujunenud rajatisi vanalinnas ning ülikooliga seotud õppe-, korporatsiooni- ja meditsiinihooneid, sealhulgas näiteks praegusel Vanemuise 46 aadressil asuv ülikooli instituut, Eesti Üliõpilaste Seltsi hoone ning Maarja mõisa lähedusse rajatud sisehaiguste ja haavakliinik (Raid, 2015:135, 147). Lisaks ülikooliga seonduvatele hoonetele kujutatakse ka mitmeid keskhariduskoolide hooneid nagu näiteks praegune Hugo Treffneri Gümnaasium ning Miina Härma Gümnaasium (Raid, 2015:135, 147). Peale haridus- ja kultuurihoonete rõhutatakse ka erinevaid tööstushooneid nagu saeveskid, gaasi-, pärmi- ja elektrivabrik ning kasarmud Puiestee tänaval (Raid, 2015:135, 147, 150).

Teises maailmasõjas hävitati Tartus mitmed olulised sümbolobjektid – Kivisild, Vabadussild, Maarja kirik, Kaubahoov, mõni aasta varem valminud uus turuhoone, Vanemuise teatrimaja ja Jaani kirik. Rängalt said kannatada ka Eesti Panga hoone, Kaitseliidu maja, ülikooli

Vanemuise, toonase Aia tänava õppehoone ning lisaks hulganisti elumaju (Pullerits, 2005). Sõjapurustused on kaardistatud ka linnaplaanidel (Raid, 2015:152; EAA.T-949.1.2, 98).

Teise maailmasõja algusaastatel keelati avalik seltsielu ning Eestis algas ulatuslik kaartide ja plaanide salastamine. Peale 1945. aastat kadusid linnaplaanid ligi 45 aastaks avalikkuse eest täiesti ning nende omamine oli karistatav. Seetõttu ei esine 1945. aasta ja laulva revolutsiooni vahelisest perioodist linnaplaane peaaegu üldse ning on raske jälgida uute linnaosade arengut (Raid, 2015).

1978. aastal ilmunud Nõukogude armee salajasel topograafilisel kaardil on näha Annelinna esimesi kvartaleid, hoonestust Ihaste linnaosas, valminud on Anne kanal ning ka linna lõunaosa on laienenud (Raid, 2015:158). Tartu Riikliku Ülikooli 350. aastapäevaks valminud Olev Soansi kujundatud graafilisel lehel on hulgaliselt illustratsioone Tartu sümbolobjektidest. Esitatud on ajaloolised monumendid, Tartu Riikliku Ülikooli ja Eesti Põllumajanduse Akadeemia hooned, muuseumid, teatrid ja kultuurihooned, teadusasutused, koolid, teenindus- ja kaubandusettevõtted ja kirikud. Eraldi on välja toodud Toomemägi seal asuvate hoonete ja muude mälestistega (Raid, 2015:159).

20. sajandi esimesel poolel paistis Tartu silma oma intelligentsi ja akadeemilise õhkkonnaga, mistõttu rõhutatakse kaartidel enim Tartu Ülikooli ning teiste haridusasutustega seotud hooneid. Endiselt peeti oluliseks kirikuid, mõisaid, vaksalit ja raudteed ning Emajõe ületavaid sildu. Linn laienes Tähtvere, Tammelinna ja Veeriku linnaosade arvelt. Huvitav on tähelepanek, et kui linnaplaanidel kuvatakse 20. sajandil kõiki kirikuid, siis teoorias tutvustatud Eesti piltkaartidel võib kujutatud kirikute näol leida viiteid poliitilistele erimeelsustele. Näiteks on sakslaste laumängul (Lisa 5) kirikutest kujutatud ainult saksa Jaani kirikut, David Koppeli piltkaardil (Joonis 2) ei ole sakslaste kirikut aga oluliseks peetud ning kujutatud on vaid kahte Eesti kirikut – Pauluse ja Peetri.

Lisas 8 on toodud ülevaatlik tabel linnaplaanidel enim rõhutatud objektide ajalisest jaotusest. Tabelist nähtub, et objektid, mida tõsteti kõigil töös käsitletud sajanditel esile, olid Emajõe ja erinevad kirikud. 18. sajandi teisel poolel ja 19. sajandi algul tekkisid kaartidele mitmed tänaseni oluliseks peetavad sümbolobjektid – raekoda, Tartu Ülikooli peahoone ja selle erinevad õppehooned ning botaanikaaed.

4.2 Tartu linna kuvand küsitlusandmestiku põhjal

Küsitlusandmestik koguti kahes osas – veebi- ning tänavaküsitluse kaudu. Kahe erineva küsitlusega laekus kokku 571 vastust, millest sobivaks osutus 562.

Veebiküsitlusele laekus 40 päeva jooksul 491 vastust, millest üheksa eemaldati edasisest andmeanalüüsis. Eemaldatud vastused olid korduvvastused ehk inimene oli ankeeti täitnud samasuguste vastustega mitu korda järjest. Küsitlusele laekunud vastused laeti Google Forms keskkonnast Microsoft Excelis kuvamiseks sobivas formaadis alla, vajades siiski edasist töötlust. 73% veebiküsitlusele vastanutest olid naised ning 27% mehed. Eesti keele märkisid oma emakeeleks 96% ning Tartu linna elanikuks pidasid ennast 77% vastajatest. Vanuselise jaotuvuse poolest olid veebiküsitlusele vastajate seas kõige rohkem 21-30 aastaste vanuseklassi esindajad (Lisa 10).

Kokku kasutati veebiküsitluse andmeanalüüsis 482 inimese vastuseid. Andmetöötluste esimeses etapis eraldati kõik avatud küsimustele laekunud loeteluna esitatud vastused üksteisest. Küsimuses 4 (Lisa 9) nimetasid inimesed kokku 820 objekti, asja või kujundit, mis sümboliseerivad neile enim Tartut. Küsimusele 6 „Nimetage vähemalt üks omadussõna, mis on Teie arvates Tartule kõige iseloomulikum“ laekus vastuseks 611 omadussõna. Linnaosade sümbolobjekte käsitlevale 10. küsimusele said vastata ainult need 369 inimest, kes olid eelnevalt 7. küsimuses määratlenud ennast Tartu linna elanikuna. Kokku nimetati 425 erinevate linnaosade kõige sümbolsema väärtusega objekti või kohta. Andmetöötluste teises etapis viidi samale objektile viitavad, ent erineval nimekujul esitatud vastused ühesugusele kujule. Sellist töötlust rakendati nii Tartu üldiste objektide kui ka eraldiseisvate linnaosade objektide juures. Näiteks viidi variandid „suudlevate tudengite purskkaev“, „tudengite kuju purskkaevul“ ja „suudlevate tudengite kuju“ ühisele nimekujule „Suudlevad tudengid“. Sarnaselt viidi vastused „TÜ“ ja „ülikool“ ühisele kujule „Tartu Ülikool“. Siiski tuleb välja tuua, et vastused, mis puudutasid ülikooli peahoone või selle sambaid, muudeti kujule „Tartu Ülikooli peahoone“. Kaks mõistet eraldati, sest Tartu Ülikooli peahoone on eraldiseisev ehitis, ent Tartu Ülikool on laialdasem mõiste, mis hõlmab enda all kogu ülikooliga seotud tegevust ning õhkkonda. Sarnaselt objektidele töödeldi ka omadussõnu. Nii viidi näiteks sõnad „rahu“, „rahulikkus“ ja „rahulikult kulgev“ ühisele kujule „rahulik“ ning „noortepärane“, „noor“, „noorsoolinn“ ja „noortekeskne“ ühisele kujule „nooruslik“.

Tänavaküsitluste eesmärk oli ühtlustada veebiküsitlusega laekunud vastuste vanuselist ja soolist jaotuvust ning kontrollida veebiküsitluse populaarseimate vastuste paikapidavust. Veebiküsitlusega laekunud vanuselisest jaotuvusest tulenevalt küsitleti suuremas osas üle 51-aastaseid inimesi (Lisa 10). Tänaval küsitletud 80 inimesest olid 58% mehed ning Tartu linna elanikuks pidasid end 79% küsitlusele vastajatest. Enim mitte-tartlasi leidis Lõunakeskuse Rimi (üheksa inimest 20st) ning Raadi Maxima (viis inimest 20st) juures. Need kauplused asuvad linna äärealadel, mistõttu satub sinna tõenäoliselt rohkem inimesi ka Tartust väljastpoolt. Annelinnas küsitletutest ei pidanud end tartlaseks kolm inimest ning kesklinnas ei sattunud küsitletute hulka ühtegi vastajat, kes ei pidanud end Tartu linna elanikuks. Lõunakeskuse Rimis küsitletud tartlased olid pärit väga erinevatest linnaosadest - esindatud olid nii Maarjamõisa, Raadi-Kruusamäe, Variku, Veeriku, Supilinna, Kesklinna kui ka Tähtvere elanikud. Raadi Maxima juures küsitletud olid pärit eelkõige ümbruskonnas asuvatest linnaosadest – Raadi-Kruusamäe, Ülejõe, Annelinn, Jaamamõisa ja Supilinn. Ka Kesklinna keskuse Rimi ees küsitletud tartlased seostasid end kõige rohkem Kesklinna ja seda ümbritsevate Karlova, Supilinna ja Tähtvere linnaosadega. Kõige rohkem küsitlusega toimunud samast linnaosast pärit inimesi oli Annelinnas – 17st ennast Tartu linna elanikuks pidanud inimesest 15 seostasid end enim just selle linnaosaga. Ülejäänud kaks inimest nimetasid end Jaamamõisa ja Kesklinna elanikeks. Lõunakeskuse külastajate linnaosaline varieeruvus võis tuleneda asjaolust, et erinevalt teistest küsitluspaikadest on Lõunakeskuse näol tegemist suure ostukeskusega, mille mitmekesised kauplused meelitavad külastajaid üle kogu linna.

Küsitlusandmestiku kogumise protsessi võib käesoleva töö seisukohast lugeda üldiselt edukaks. Veebi- ja tänavaküsitlusega laekus kokku 571 vastust ning andmeanalüüsist eemaldatud üheksa vastust oli kogu andmehulgast väga väikese osakaaluga. Vastajate sooline, vanuseline ning elukohajärgne jaotuvus oli piisavalt varieeruv, et teha järeldusi erinevate gruppide kohta. Küll aga oli linnaosade sümbolobjekte käsitlevas osas Jaamamõisa, Ropka, Ropka tööstusrajooni ning Ränlinna kohta kas liiga vähe vastuseid või ei eristunud ükski kindel objekt, mistõttu otsustati need linnaosad edasisest käsitlusest kõrvale jätta.

4.2.1 Tartu linna sümbolobjektid

Tartu linna üldiseid sümbolobjekte käsitles küsitluses kaks küsimust (vt lisa 9), millest esimene oli avatud ning vastajad võisid loetleda piiramatus koguses objekte, asju või

kujundeid, mis sümboliseerivad neile enim Tartut. Järgmises küsimuses oli vastajatele esitatud loetelu sümbolobjektidest, mille seast tuli valida nende meelest kõige olulisem.

Tabelis 1 on esitatud tänava- ning veebiküsitluse vastuste koondloetelu Tartu sümboolseimatest objektidest, asjadest või kujunditest. Tabeli esiotsa jäävad eelkõige Kesklinnas asuvad sümbolobjektid. Enim on nimetatud Tartu Ülikooli, mida käesolevas uurimistöös käsitletakse kui kogu ülikooliga seonduvat atmosfääri, mitte vaid eraldiseisvat hoonet. Tartu Ülikool ning selle institutsioonid olid alates ülikooli taasavamisest 1802. aastal enim rõhutatud sümbolobjektideks ka ajaloolistel linnaplaanidel (vt ptk 4.1). Ka ülejäänud populaarseimad vastused ühtivad kaardianalüüsi, eelnevate uurimistööde ning 20. sajandi Eesti piltkaartidel kujutatavate Tartu linna sümbolobjektidega, kust tulid samuti välja Emajõgi, raekoda ja Raekoja plats, Toomemägi, teater Vanemuine (Kiis, 2006; Ird, 2008; Ojamaa, 2009; Joonis 2 ja 3). Tabel 1 esiotsas asuvad uuemad sümbolobjektid – Kaarsild, „Suudlevad tudengid” ning Tigutorn – 20. sajandi piltkaartidel ja ajaloolistel linnaplaanidel küll ei esinenud, ent neid on kujutatud nii Regio 2012. aasta „Eestimaa piltkaardil“, linna logol „Tartus näeme“ kui ka käesoleval aastal uue kujunduse saanud linnaliinibussidel (Joonis 4; Lisa 3 ja 7). Tabeli esiotsas asuv uus Eesti Rahva Muuseum ei ole aga linna sümbolobjektina visuaalset kajastust veel leidnud, sest tegu on niivõrd uue hoonega. Vastustest nähtub, et uus muuseumihoone on inimestele siiski tähtsaks kujunemas. Peale Eesti Rahva Muuseumi ei ole vastustes aga mainitud teisi lähiaastatel linnapilti tekkinud uusi kaubandus- ja meelelahutuskeskuseid (nt Kvartal, Ahhaa, Aparaat), mistõttu võib arvata, et need objektid ei ole veel sümbolobjekti tähendust omistanud. Tartu ametlikest sümbolitest on nimetatud Tartu vapp, mille välimusele sarnast pitsatipilti kohtab juba 17. sajandi linnaplaanidel. Alltoodud tabelis ei ole esitatud vastuseid, mida mainiti vaid üks või kaks korda. Väljajäänud vastuste seas huvipakkuvaimad olid näiteks „pärnaõite lõhn“, „Tartu mars“, „tänavakunst“, „kergliiklusteed“ ning erinevad meelelahutus- ja söögikohad nagu Wernerihohvik, Fasters, Genialistide klubi ja baar Zavood.

Tabel 1. Veebi- ja tänavaküsitlusega laekunud vastuste koondloetelu Tartut enim sümboliseerivatest objektidest, asjadest ja kujunditest.

Nimetatud objekt/asi/kujund	Nimetatud korrad	Osakaal kõigest nimetatutest
Tartu Ülikool	166	17,9%
Kaarsild	121	13,0%
“Suudlevad tudengid”	105	11,3%
Tartu Ülikooli peahoone	85	9,1%
Emajõgi	83	8,9%
Toomemägi	66	7,1%
Raekoda	41	4,4%
Raekoja plats	41	4,4%
Teater Vanemuine	24	2,6%
Tigutorn	18	1,9%
Toomkirik Toomemäel	17	1,8%
Eesti Rahva Muuseum	10	1,1%
Tähetorn	8	0,9%
Skulptuur "Isa ja poeg"	7	0,8%
Pirogovi park	7	0,8%
Tartu vaim	7	0,8%
Inglisild	6	0,6%
Plasku	5	0,5%
Turuhoone	5	0,5%
Kodu	5	0,5%
Botaanikaaed	4	0,4%
Jaani kirik	4	0,4%
Rüütli tänav	4	0,4%
Tartu vapp	4	0,4%
Heade mõtete linn	4	0,4%
Supilinn	3	0,3%
Viltune maja	3	0,3%
Lõunakeskus	3	0,3%
Pargid	3	0,3%

Võrreldes veebi- ning tänavaküsitluste vastuseid sümbolobjekte käsitlevas avatud küsimuses, tuleb mainida, et kui tänaval nimetasid inimesed enamjaolt vaid ühe Tartut enim sümboliseeriva objekti, asja või kujundi, siis internetiküsitluses olid eelnimetatute loetelud pikemad ning laekunud vastused mitmekesisemad. See võib tuleneda asjaolust, et küsitlust veebis täites oli inimestel vastuste mõtlemiseks piiramatult aega, ent tänaval tabas küsimus inimesi kohati ootamatult ning mitmele küsitletule ei tulnud esimese hetkega ühtegi vastust pähe. Veebi- ja tänavaküsitluses kümme enim nimetatud Tartut sümboliseerivat objekti, asja

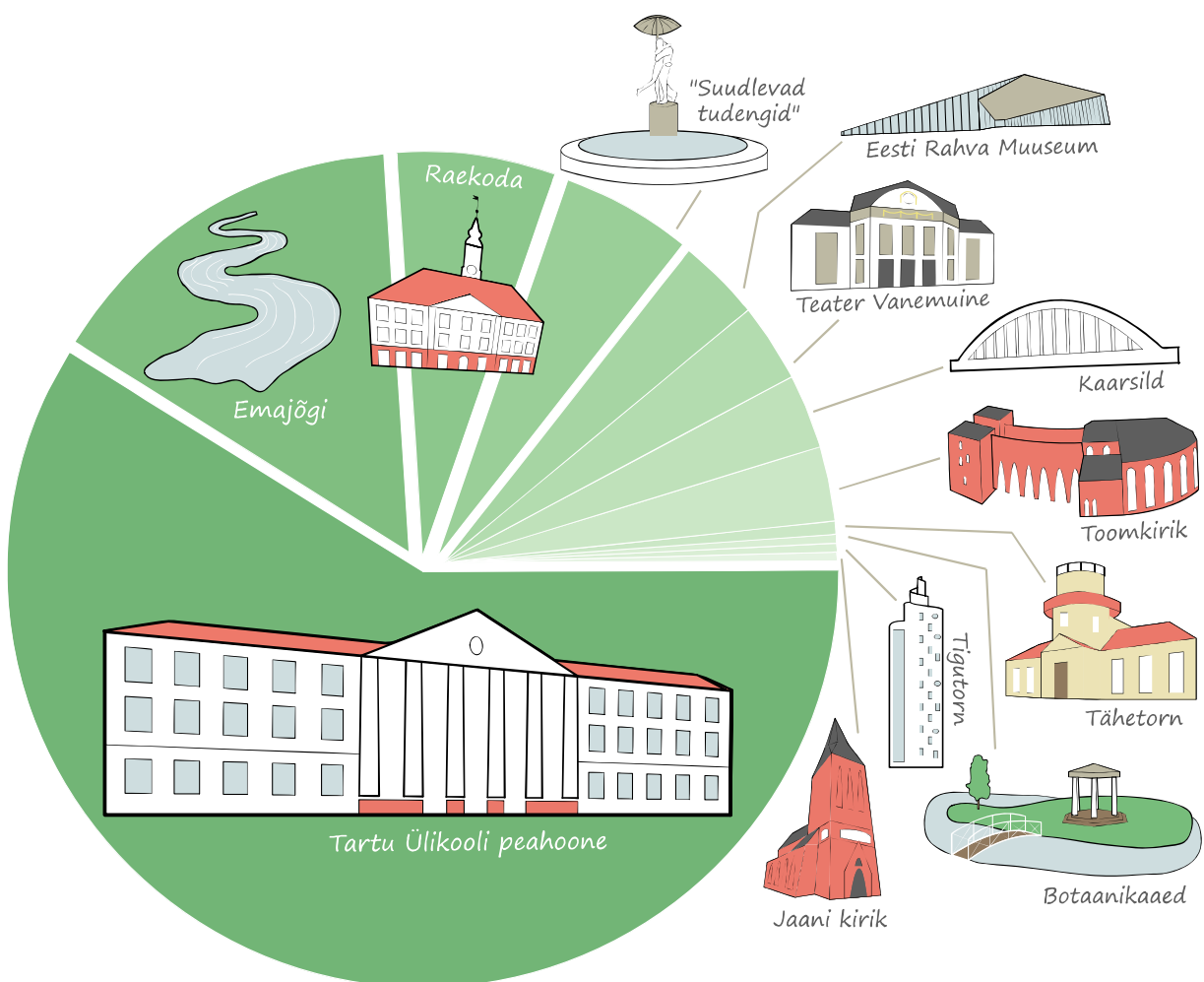
või kujundit siiski enamjaolt ühtivad ning mõlema küsitluse puhul on populaarseimad vastused Tartu Ülikool ja Kaarsild (Lisa 11 ja 12). Suurim erinevus vastustes esineb „Suudlevate tudengite” skulptuuriga purskkaevu osas, mida veebiküsitluses mainiti 103, ent tänaval vaid kaks korda. Lisaks on veebiküsitluses nimetatud ajaloolised hooned nagu teater Vanemuine ning Toomkirik Toomemäel, kuid tänaval mainiti rohkem kaasaegsemad hooned Tigutorn ja Eesti Rahva Muuseum.

Veebi- ning tänavaküsitlusele vastanute seas määratlesid end tartlasena 77% vastajatest. Nii tartlased kui ka mitte-tartlased esitasid linna sümboolseid objekte, asju ja kujundeid käsitlevale avatud vastusevariantidega küsimusele keskmiselt 1,7 vastust inimese kohta. Tartlaste ja end Tartu linna elanikuks mitte pidanud inimeste vastuste sisus suuri erinevusi ei esine. Populaarseimate vastuste seas on mõlemas vaadeldavas grupis jällegi Tartu Ülikool ja selle peahoone, Emajõgi ja selle kaldaid ühendav Kaarsild ning Raekoja plats ja seal asuvad raekoja hoone ning “Suudlevate tudengite” skulptuur. Siiski tuleb mainida, et tartlaste vastustes esines rohkem isiklike kohtadega seonduvaid vastuseid, nagu kodu, töö ja kool (kokku kaheksa mainimist). Mitte-tartlastest nimetas tänavaküsitluse ajal Tartu sümboolseks objektiks oma töökoha vaid üks inimene. Ka teooria kohaselt mängib sümbolobjektide kujunemisel rolli inimeste isiklik side ja minevik nendega, mistõttu on linnaelanike ning turistide nägemus linnast kohati erinev (Jutla, 2010; Lynch, 1960; Tuan, 1975).

Võrreldes erinevate vanusegruppide vastuseid, tuleb välja, et Tartu Ülikool ja selle peahoone on kõikide generatsioonide meelest sümboolseimad objektid Tartu linnas. Suurim erinevus vanusegruppide vastustes on „Suudlevate tudengite” skulptuuriga purskkaevu osas. Kui 0–20-aastaste vanusegrupis 23% vastajatest ning 21–30-aastaste hulgas 15% vastajatest nimetasid Tartu üheks olulisemaks sümbolobjektiks „Suudlevaid tudengeid”, siis neile järgnevates vanusegruppides mainitakse eelnimetatud objekti aina vähem ning 61+ vanusegrupis ei nimetanud seda üksi inimene. Tartu raekoja ees asub purskkaev juba 1948. aastast, kuid seda kaunistav „Suudlevate tudengite” nimeline skulptuur valmis alles 1998. aastal (Puhka Eestis kodulehekül, 2017). Kui nooremate vanusegruppide eluajal on skulptuuriga kaunistatud purskkaev pidevalt oma kohal olnud, siis vanema generatsiooni jaoks on see võrdlemisi uus objekt, mis võib selgitada selle vähest mainimist. Samuti hakatakse alates 41–50-aastaste vanusegrupist nimetama rohkem Toomemäge ning isiklike kohtadega seonduvaid objekte, nagu kodu ja töökoht. 21–30-aastaste vanusegrupis leidub võrreldes teiste vanuserühmadega enim viiteid tudengielule – nimetatud on tudengid, Pirogovi park, Rüütli tänav, üliõpilaste meelis vaba aja veetmise paigad Genialistide klubi ja Zavood, Mordor (ühiselamu), kolmnurk

(viidates kolmele baarile Rüütli tänaval), Eesti Maaülikool ja Tartu Ülikooli raamatukogu. Selle vanusegrupi hulgas on palju tudengeid, mistõttu võisid nad nimetada enda jaoks olulisi kohti.

Tartu üldiseid sümbolobjekte käsitlevas suletud küsimuses oli esitatud loetelu Tartu sümbolsetest objektidest ning inimesed pidid valima ühe nende arvates kõige olulisema objekti (vt lisa 9). Suletud küsimuse veebi- ja tänavaküsitluste koondtulemused on visualiseeritud joonisel 10. Nimekirja koostades lähtuti nii eelnevatest uurimistöödest (Kikas, 2008; Kiis, 2006; Ird, 2008; Ojamaa, 2009) kui ka kaardianalüüsi käigus välja selgitatud populaarseimast objektidest (vt ptk 4.1). Objekt, mille olulisust ei ole veel eelnevates uurimistöödes kajastatud on uus Eesti Rahva Muuseum. Siiski on see uus objekt pakkunud inimestele palju kõneainet ning on oluline Eesti kultuurilugu edasikandev hoone Tartu linnas, mistõttu pidas autor selle nimetamist vajalikuks.



Joonis 10. Veebi- ja tänavaküsitlusega laekunud vastuste koondloetelu Tartu valikulistest sümbolobjektidest.

Sarnaselt avatud vastusega küsimusele, selgus ka selles küsimuses, et inimesed peavad Tartu kõige sümbolsemaks objektiks Tartu Ülikooli (331 mainimist ehk 59% kõikidest vastajatest). Seejuures tuleb mainida, et suletud küsimuses ei olnud eraldatud kahte mõistet, Tartu Ülikool ja Tartu Ülikooli peahoone, mistõttu võib põhjendada ka selle vastuse populaarsust. Tartu Ülikoolile järgnevad 15%ga Emajõgi ning vastavalt 6% ja 5%ga raekoda ning “Suudlevad tudengid”. Eesti Rahva Muuseum, teater Vanemuine, Kaarsild ning Toomkirik olid mainitud suhteliselt võrdselt ning iga objekti osakaal moodustas ligikaudu 3% kõikidest vastustest. Kui Jaani kiriku ja Tigutorni nimetas Kikas (2008) oma uurimistöös Tartu linna silmapaistvamateks maamärkideks ning botaanikaaed oli olulise objektina kujutatud nii ajaloolistel linnaplaanidel kui ka nimetatud Kiisi (2006) uurimistöös, siis käesolevas küsitluses valiti eelnimetatud kolme objekti vastuseks kokku vaid 6 korda. Vähese mainimise põhjuseks võib olla asjaolu, et Kikase töös loetletud maamärgid olid autori enda tõlgendus ning ei lähtunud linnaelanike arvamusest. Kiis aga uuris Tartu linna sümboleid kooliõpilaste kujutluses ning botaanikaaeda mainisid eelkõige algklasside õpilased, kes külastavad seda koolitundide raames. Käesoleva küsitluse vastajatest oli aga vaid 9% vanuses 0–20 ning botaanikaaia tähtsus vanemate vanuseklasside esindajate jaoks ei ole varasemalt kinnitust leidnud.

4.2.2 Tartu linnale omistatud hinnangud

Linnale antud hinnang on osa linna kuvandist (Jauhiainen, 2005), mistõttu peeti vajalikuks esitada küsitluses ka küsimus „Nimetage vähemalt üks omadussõna, mis on Teie arvates Tartule kõige iseloomulik“, millele laekus 728 vastust. Kuigi küsimuses seisis, et otsitakse omadussõna, siis kogunes ka teistsuguseid vastuseid nagu näiteks „Tartu vaim“, „väike puust linn“ või „Peeter Tulviste „Konnatik““. Kõik laekunud vastused on visualiseeritud Tartu kujulisel sõnapilvel (Joonis 11), kus enim mainitud omadused on kujutatud suurema kirja ning silmatorkavamate värvidega.



Joonis 11. Sõnapilv Tartu omadustest.

Kõige enam iseloomustab inimeste arvates Tartut sõna „rahulik“ (mainitud 113 korda). Tartu rahulikkusest rääkis 20. sajandi esimesel poolel ka toonane linnaarhitekt Arnold Matteus (Palamets, 2003). Populaarsed vastused olid ka nooruslik ja kodune, mida mainiti vastavalt 75 ning 41 korda. 24 inimest arvasid, et Tartu on kompaktne. Viimast rõhutasid ka Tartu linnapea oma kõnes Tartu ühistranspordi visioonikonverentsil ning Ojamaa uurimistöös intervjueeritud turismiekspertid (Ojamaa, 2009; Klaas, 2017). Sarnaselt sümbolobjekte puudutavatele vastustele, mainiti ka omadussõnade puhul palju ülikooliga seonduvat, mistõttu on enim nimetatud sõnade seas esindatud „nooruslik“, „tudengilinn“, „ühikoolilinn“,

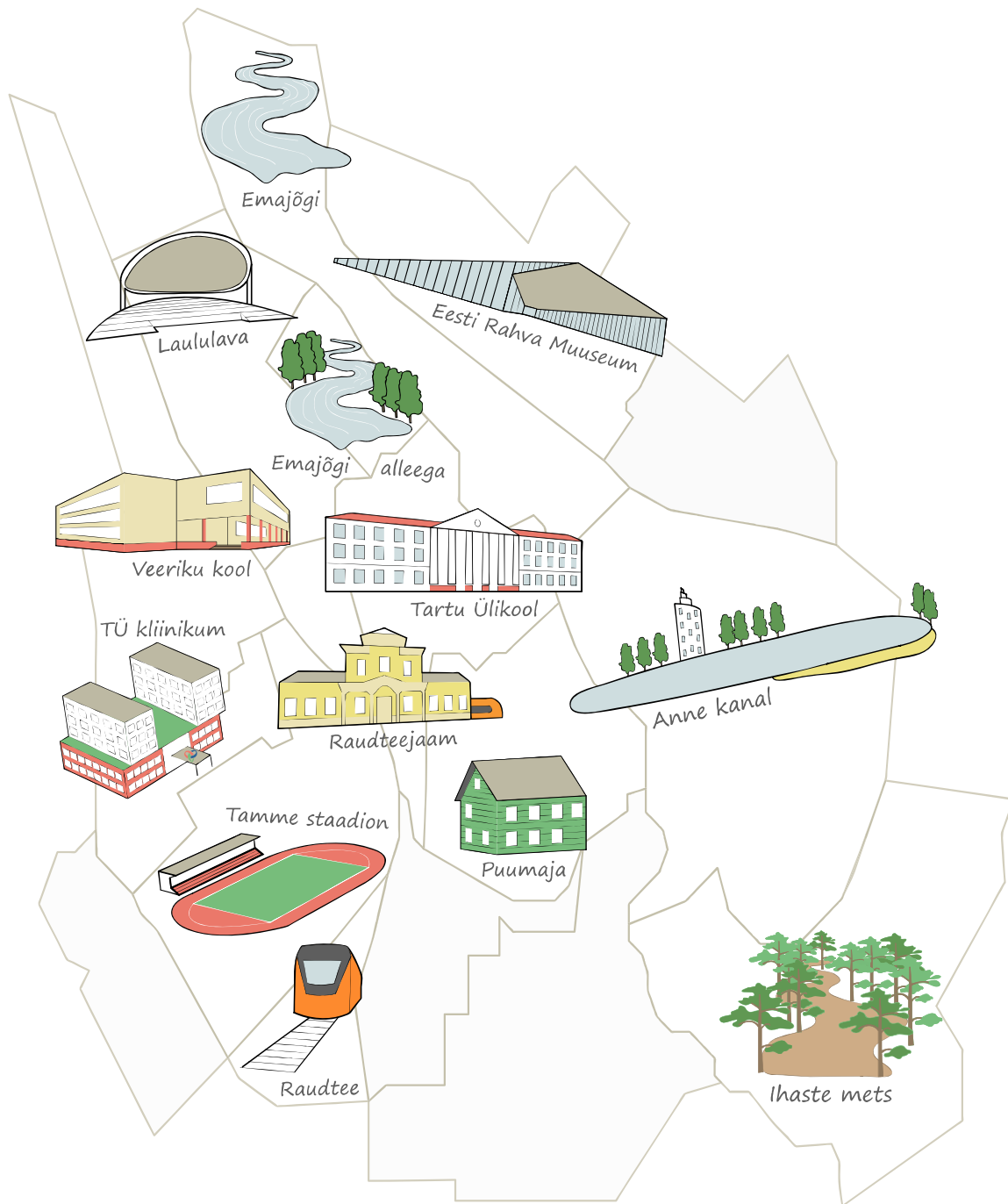
„akadeemiline“ ja „tark“. Üldjuhul nähakse Tartut väga positiivselt ning negatiivselt iseloomustati linna vaid mõne üksiku sõnaga – „allakäinud“, „teovõimetu“, „korumpeerunud“, „segadusseajav“, „stagneerunud“, „laisk“ ja „uimane“. Huvitav on tähelepanek, et vaid viimane omadus on nimetatud ühe mitte-tartlase poolt, ent kõik teised negatiivse konnotatsiooniga sõnad pärinesid tartlastelt endilt. Seetõttu võib justkui öelda, et väline vaade Tartust on positiivsem kui tartlaste enda kuvand. Negatiivseid omadussõnu nimetati vaid 31–40-aastaste ning vanemate vanusegruppide poolt, nooremate vanusegruppide (0–20 ja 21–30) seas esinevad vaid positiivsed sõnad, mistõttu võib arvata, et noored on Tartuga rohkem rahul kui vanad. Omadussõnadena nimetati vastustes ka kahte – roheline ja punane. Kui esimene oli üks populaarsemaid vastuseid (23 mainimist) ning viitas ilmselt Tartu parkidele, mis võivad linnainimese jaoks olla ainus kokkupuutekoht elusloodusega (Russ et al., 2015), siis omadust „punane“ nimetas vaid kaks inimest. Üks inimene oli vastuses selgitanud, et peab silmis Tartu paljusid punaseid telliskivihooneid. Eelnimetatud värvid andsid inspiratsiooni ka töös kasutatud jooniste illustreerimiseks.

4.2.3 Tartu linnaosade sümbolobjektid

Tartu linnaosasid puudutavatele küsimustele said vastata vaid need, kes olid ennast eelnevalt määratlenud tartlasena (432 inimest). Küsitletute jaotuvus linnaositi on toodud lisas 13. Linnaosasid määratlevas küsimuses ei palutud inimestel nimetada linnaosa, kus nad elavad, vaid endaga enim seostatav linnaosa, milleks võis olla hoopis piirkond, kus asub inimese töökoht, kool, endine kodukoht või kus nad mõnel muul põhjusel palju aega veedavad. Küsimuse sõnastus võib seletada end Kesklinnaga seostavate vastajate rohkust, sest seal asub mitmeid tihedalt külastatavaid kaubandus-, teenindus- ning äripindu. Vastajate hulga poolest järgneb Annelinn, mis on suurima elanikkonnaga linnaosa Tartus (Tartu Linnavalitsus, 2016). Seejärel paluti inimestel nimetada vähemalt üks sümboolseima väärtusega objekt või koht selles linnaosas. Sellele küsimusele laekus 512 erinevate linnaosade objektide või kohtade kohta käivat vastust. Edasisest andmeanalüüsist otsustati välja jätta Jaamamõisa, Ropka, Ropka tööstusrajooni ja Ränlinna linnaosasid puudutavad objektid. Nendes linnaosades oli vähe vastajaid (Lisa 13), vastused olid väga varieeruvad ning ei eristunud ühtegi kindlat objekti. Lisaks tuleb mainida, et inimeste jaoks on nimetatud linnaosade piirid küllaltki hägused, sest nimetati ka selliseid objekte, mis jäävad käsitletava linnaosa piiridest välja. Näiteks nimetati Ränlinna sümbolobjektide seas Maarjamõisa linnaossa jäävat Füüsika Instituuti ja Ropka linnaosas asuvat Tartu kutsehariduskeskust ning Ropka linnaosa objektide

seas mainiti Karlovas paiknevat E-kaubamaja ning Ropka tööstusrajoonis asuvat Sepa jalgpallistaadionit.

Iga analüüsis käsitletud linnaosa enim nimetatud objekt on kujutatud joonisel 12. Halli täitevärviga on kujutatud analüüsist välja jäetud Jaamamõisa, Ropka, Ropka tööstusrajoon ning Ränilinn.



Joonis 12. Tartu linnaosade sümbolobjektid.

Annelinnas nimetati 20 erinevat sümbolset objekti või kohta ning 30% kõikidest vastustest moodustas Anne kanal. Rohkem mainiti ka paneelmaju, Sõpruse silda, Emajõge ning kodu. Koguni kaheksa küsitletut ütlesid, et nende meelest ei olegi Annelinnas ühtegi sümbolset objekti või kohta. Huvitavamate vastuste seas võib välja tuua „üheksakorruseline maja Eedeni ringi juures“, „UIT festivali happeningud“ ning „Anne saun“.

Ihastes nimetati kaheksa erinevat objekti või kohta. Joonisel 12 kujutatud Ihaste kohal asuvat männimetsa nimetati kuus korda. Teisi kohti või objekte nimetati vaid korra või kaks ning nendeks olid Emajõgi, terviserajad, Ihaste tallid, kodu, Ihaste sild, kodutiik ja Pallase bussipeatus.

Karlova linnaosas laekus 29 huvitavat ja erinäolist vastust. Enim (11 korda) said mainitud Karlova puumajad. Populaarsed vastused olid ka Tähe tänav ja Kasekese restoran. Ajaloolistel linnaplaanidel rõhutati Karlova linnaosas enim Karlova mõisa ning ka küsitluses mainiti seda sümbolobjekti neli korda. Üldiselt kumas vastustest läbi, et käsitletavas linnaosas ei peeta oluliseks vaid ühte kindlat objekti, vaid kogu Karlova miljööd, sellele omaseid tänavaid ning seal tegutsevaid väikeettevõtteid.

Kesklinna puhul laekus 24 erinevat kohta või objekti ning nimetatud vastused kattuvad suures osas Tartu linna üldiste olulisimaks peetavate sümbolobjektidega. Enim mainiti Tartu Ülikooli ning selle peahoonet (kokku 33 korda), Raekoja platsi ja seal asuvat Tartu raekoda (kokku 27 korda) ning Toomemäge (11 korda), mis olid ka ühed tähtsaimad kohad ning objektid ajaloolistel linnaplaanidel.

Maarjamõisa linnaosas vastas küsitlusele vaid üheksa inimest, ent see-eest nimetas iga vastaja oma linnaosa sümbolseimaks objektiks Tartu Ülikooli kliinikumi. Lisaks said mainitud veel Tartu Ülikooli õppehooned ning Maarja mõis. Esimesed kliinikud ehitati Maarja mõisa ümbritsevatele lagedatele väljadele 20. sajandi teise kümnendi algul ning said olulisteks objektideks ka tollastel linnaplaanidel.

Raadi-Kruusamäel nimetati üheksa erinevat objekti või kohta. Teistest märgatavalt rohkem (13 korda) mainiti uut Eesti Rahva Muuseumi. Järelikult on uus sümbolobjekt elanike seas omaks võetud ning selle olemasolu väärtustatakse. Ajaloolistel plaanidel Raadi kandis enim rõhutatud Raadi mõis ja seda ümbritsev park oli populaarsuselt teine vastus (nimetati neli korda). Nii Raadi kalmistut kui Peetri kirikut mainiti kolm korda, millest esimene ilmus linnaplaanidele juba 18. sajandil.

Supilinnas toodi välja 16 erinevat sümbolse väärtusega objekti või kohta ning olulisimaks peeti Emajõe ning seda ääristavat puude alleed (seitse mainimist). Sarnaselt Karlovale ilmneb ka Supilinna vastustes tugev kogukonnatunne ning oluliseks ei peeta vaid ühte kindlat objekti (nagu näiteks Maarjamõisas), vaid Supilinna tervikuna, sellele iseloomulikke puumaju ja aktiivset kogukonda. Üks küsitletav nimetas Supilinnale omaseks ka Tartu vaimu. Rohkem on mainitud ka Emajõe ääres asuvat konnatiiki, mis jääb piiride poolest tegelikult juba Tähtverre ning linnaosale iseloomulikku Herne tänavat ja seal asuvat Herne poodi. Huvitavamate vastuste seas võib välja tuua veel „Tähtvere pargist alla tulev trepp“, „Supilinna kiik“ ning „A Le Coq-i tehas“.

Tammelinna kohta laekus 13 erinevat vastust. Teistest kohtade ja objektide seast kerkis silmnähtavalt esile Tamme staadion, mida mainiti 25 korda. Tamme staadion oli ka Tammelinna enim rõhutatud objekt linnaplaanidel alates linnaosa valmimisest 1920. aastatel. Staadionile järgnesid nelja mainimiskorraga nii Tartu telemast kui Tartu Tamme kool. Vastustes mainitakse ka erinevaid Tammelinna tänavaid, maju ning tammealleesid, millele viitab ka linnaosa nimi.

Tähtvere sümbolseima objektina nähakse Laululava, mida mainiti vastustes 13 korda. Kokku nimetati Tähtveres 17 erinevat kohta või objekti. Ülejäänud vastustest tõusevad esile veel Tähtvere park ja Taara puiestee. Huvitavamate objektide või kohtade seas on veel „6 tee rist (Taara pst, Jakobson, Jannseni, Koidula tn)“, „EPA ühikas“, „Tähtvere mõis“ ning „Kassitoome“.

Vaksali linnaosas nimetati kokku kuut erinevat objekti. Joonisel 12 kujutatud Vaksali hoone, mida mainiti kuus korda, oli enim nimetatud objekt linnaosas. Objekt ei puudunud selle valmimisest alates ka linnaplaanidelt. Lisaks mainiti ka Karu parki, Tartu Ülikooli, Iuridicumi, endist Eesti Rahva Muuseumi ning Miina Härma Gümnaasiumi.

Variku linnaosas oli vastajaid vähe (Lisa 13), kuid teiste vastuste seast kerkis nelja mainimiskorraga esile raudtee, mida on kujutatud ka joonisel 12. Mainiti ka Aardla Selverit, Pauluse kalmistut, kodu ning üks vastaja arvas, et Varikul ei ole ühte silmatorkavat sümbolobjekti, vaid sümbolse tähendusega on „terve hood“.

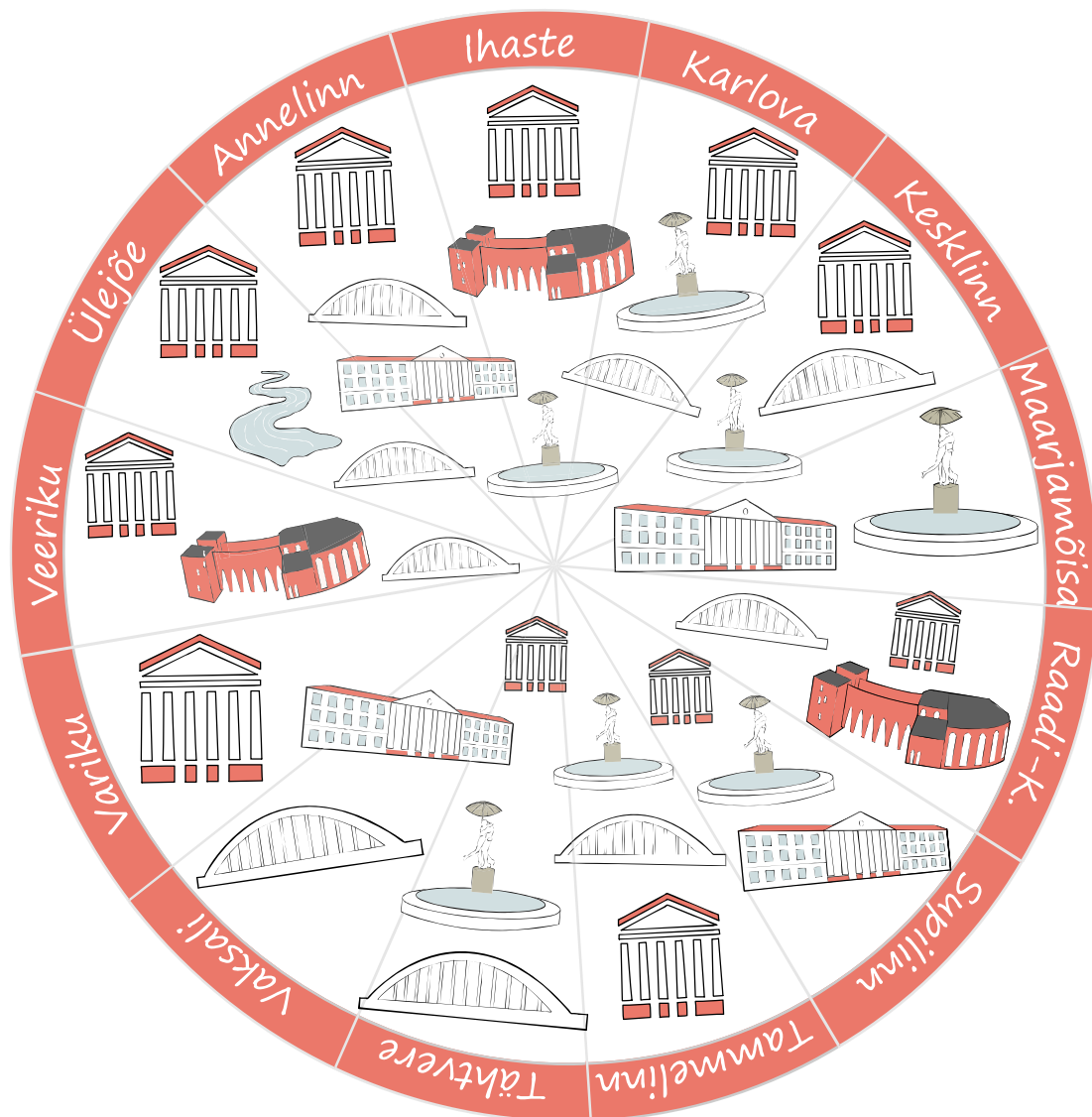
Veerikul nimetati kokku 16 erinevat objekti või kohta. Siin ei eristu selgelt ühte kindlat objekti, aga enim (neli korda) on siiski mainitud Veeriku kooli. Kolm korda on mainitud ka Veeriku parki ning kaks korda Veeriku staadionit, mis asuvad aga Veeriku kooli ümber,

mistõttu otsustati linnaosa sümboolseima objektina siiski kujutada eelmainitud kooli. Rohkem on mainitud ka Visa halli, raudteed ning kodu. Nimetatud on ka hoopis Maarjamõisa linnaossa jäävad Tartu Ülikooli kliinikum, Chemicum, Physicum ja Biomedicum ning Ränilinna jäävat Lõunakeskust. Selle põhjal võib järeldada, et end Veeriku linnaosaga seostavatel inimestel ei ole linnaosa piirid väga selged.

Ülejõe linnaosas nimetati 13 erinevat objekti või kohta. Enim (kuus korda) mainiti sarnaselt Supilinnale Emajõge, kuid ilma puudealleeta. Lisaks mainiti kaks korda tegelikult Raadi-Kruusamäe linnaosa piiridesse jäävat Peetri kirikut, Ülejõe parki, klubi Illusiooni ning Laulupeo muuseumit.

Võrreldes Tartu linna üldiste sümboolobjektidega, tõusid linnaosade objektidele keskenduvates vastustes selgemini esile Kevin Lynchi (1960) tutvustatud linnaelemendid. Enim on nimetatud maamärke, mis on Lynchi sõnul silmatorkavad üksikobjektid nagu hooned, monumendid või mäed. Rohkem on nimetatud ka radu ehk kanaleid, mida mööda inimene liigub. Sellisteks on näiteks Emajõgi, erinevad tänavad (nt Suur-Kaare, Herne, Kesk, Rüütli), sillad (nt Inglisild, Ihaste sild, Kaarsild) ning kergliiklus- ja raudteed. Piirkondadest ehk linnaosadest on mainitud Karlova, Supilinn ja Kesklinn. Vähemnimetatud elemendid olid sõlmed ja ääred. Sõlmedeks ehk erinevate radade kokkupuutepunktideks võib nimetatud vastuste seas lugeda kuue tee risti Tähtveres, aga ka Raekoja platsi, kus saavad kokku mitu erisuunalist tänavat. Ääred on erinevaid alasid eraldavad lineaarsed elemendid, milleks nimetatud vastustes on näiteks Emajõe kallas ning Varikul raudteed, mis eraldavad seda teistest linnaosadest.

Kiisi uurimistöös (2006) küsitletud kooliõpilased nimetasid Tartu linnaga seostuvateks objektideks või kohtadeks neid, mis asuvad nende kooli läheduses. Seevastu nähtub käesoleva töö tulemustest, et Tartu üldisteks sümboolobjektideks peetavate ning endaga enim seostatava linnaosa sümboolobjektide vahel seost ei esine. Joonisel 13 on visualiseeritud igas linnaosas vähemalt kolm enim nimetatud Tartu sümboolobjekti. Iga objekti kuvamise eelduseks oli, et selle nimetamise osakaal moodustas vähemalt 10% kõikidest vastustest, mistõttu on mõnes linnaosas näidatud vähem sümboolobjekte. Ringi äärealadele paigutatud erksamate värvidega objektid olid populaarsemad vastused kui tuhmimates toonides esitatud ringi sees paiknevad objektid. Tartu Ülikooli logoga on edastatud kogu institutsiooni kohta käivad vastused, illustratsiooniga ülikooli peahoonest aga konkreetset hoonet silmas pidanud vastused. Illustratsioon Toomkirikust sümbooliseerib vastust „Toomemägi“.



Joonis 13. Tartu enim nimetatud sümbolobjektide jaotus linnaosade lõikes.

Tartu üldisteks sümbolobjektideks peetavate ning endaga enim seostatava linnaosa sümbolobjektide vahel seost ei esine. Linna sümbolobjektideks nimetasid tartlased enda linnaosas asuvate sümbolobjektide asemel ikkagi reeglina Kesklinnas asuvaid sümbolobjekte. Niisiis tekkis selline tugev seos vaid end Kesklinnaga seostavate inimeste vastustes. Samuti oli kõigi Emajõega piirnevate analüüsis käsitletud linnaosade inimeste populaarseimate vastuste seas Emajõgi. Teistest erines vaid Ihaste linnaosa, kus mitte ükski vastaja ei nimetanud Tartut enim sümboliseeriva objekti, asja või kujundina Emajõge (küll aga esines see vastus linnaosa sümbolobjekte käsitlevas küsimuses). Siiski oli Emajõgi populaarne vastus ka sellega mitte piirnevates linnaosades, mistõttu võib jõge pidada ka Tartu üldiselt tähtsaks sümbolobjektiks, mille olulisus ei sõltu vastaja enda linnaosa asukohast. Emajõgi on olnud lahutamatu komponent ka Tartu linna ajaloolistest linnaplaanidest. Kaks oma

linnaosaga seostavat vastust oli Tartu üldiste sümbolobjektidena veel nimetatud Tammelinna puhul – „JK Tammeka“ ja „Tartu telemast“. Annelinnas ning Ülejõel nimetati linna sümboolseimate objektide seas „kodu“. Üks end enim Karlova linnaosaga seostav tartlane oli vastanud, et objekt, asi või kujund, mis sümboliseerib talle enim Tartut, on just nimelt Karlova. Samuti oli üks end Raadi-Kruusamäega seostanud inimene Tartu sümbolobjektina nimetanud Peetri kiriku. Seejuures on huvitav tähelepanek, et linnaosas kõige sümboolsemaks objektiks nimetatud Eesti Rahva Muuseumit ei maininud Tartu üldiste sümbolobjektide seas üksi raadi-kruusamäelane. Üks end enim Veeriku linnaosaga seostanud inimene oli nimetatud Maarjamõisa haiglat, mis asub Veeriku naabruskonnas.

Tartu linna üldiste sümbolobjektide nimetamine on linnaosades siiski võrdlemisi ühtlane. Olulisimaks peetakse valdavalt Tartu Ülikooli kui institutsiooni, aga ka Kaarsild ning „Suudlevad tudengid“ on enamustes linnaosades enim mainitute seas. Veeriku, Ihaste ja Raadi-Kruusamäe elanikud on tähtsaks pidanud Toomemäge. Ülejõe on ainuke linnaosa, kus enim mainitud kolme sümbolobjekti seas on Emajõgi. Viimast nimetasid ülejõelased ka oma linnaosa sümbolobjektiks ning jõgi oli ei puudunud ka käesolevas töös vaatluse all olnud ajaloolistelt linnaplaanidelt.

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli anda ülevaade Tartu linna kuvandist, mida kirjeldati linnale omistatud hinnangute ning Tartus ja selle erinevates linnaosades esinevate sümbolobjektide kaudu. Lisaks vaadeldi, kas ja kuidas on Tartus oluliseks peetavad sümbolobjektid sajandite vältel muutunud. Töö teoreetilises osas anti ülevaade kuvandi ja sümbolobjektide mõistetest ning nende kujunemisest. Lisaks toodi näiteid sümbolobjektide kartograafilisest kujutamisest piltkaartidel. Töö uurimuslik osa koosnes kahest etapist, millest esimeses analüüsiti ajaloolisi Tartu linna plaane. Vaatluse all oli 38 pilt- ning markeeritud objektidega kaarti 17.-20. sajandist. Seejärel viidi läbi Tartu kuvandit käsitlev veebi- ja tänavaküsitlus, millest kasutati analüüsis 562 inimese vastust.

Töö tulemusena selgus, et Tartu linna olulisima sümbolobjektina nähakse Tartu Ülikooli. Käesolevas uurimistöös käsitleti Tartu Ülikooli ja Tartu Ülikooli peahoonet küll eraldiseisvate mõistetena, aga ka peahoone oli üks enim nimetatud objekte. Ülikooliga seonduvad hooned olid 19. sajandi algusest alates enim rõhutatud objektid ka ajaloolistel linnaplaanidel. Küsitluse tulemuste põhjal saab olulisteks sümbolobjektideks pidada Emajõe, mis ei puudunud ka vaatluse all olnud linnaplaanidelt, ja jõe kaldaid ühendavat Kaarsilda. Tähtsaks objektiks osutus eelkõige noorema generatsiooni seas ka „Suudlevate tudengite“ skulptuuriga kaunistatud purskkaev. Lähiaastatel linnapilti tekkinud objektidest on küsitlusandmestiku põhjal sümboolse väärtuse omistanud vaid uus Eesti Rahva Muuseum. Ajaloolistel kaartidel olid palju rõhutatud objektideks kirikud ja mõisad, kuid küsitlusele laekunud vastustest nähtub, et tänapäeval neil nii suurt väärtust enam ei ole.

Tartule omistatud hinnangute põhjal on Tartu kuvand võrdlemisi positiivne – seda iseloomustatakse enim sõnadega rahulik, kodune, hubane, sõbralik, ilus. Sarnaselt sümbolobjektidele tõusevad ka Tartut iseloomustavate sõnade seas esile ülikooliga seonduvad omadused nagu „nooruslik“, „tark“, „akadeemiline“, „tudengilinn“ ja „ülikoolilinn“.

Linnaosade sümbolobjektidest selgitus välja 13 linnaosa olulisim objekt. Analüüsist eemaldati Jaamamõisa, Ropka, Ropka tööstusrajooni ja Ränlinna linnaosad puudutavad objektid, sest linnaosades oli vähe vastajaid ning vastustes ei eristunud ühtegi kindlat objekti. Lisaks selgus, et Tartu linna üldisteks sümbolobjektideks peetavate ja endaga enim seostatava linnaosa sümbolobjektide vahel seost ei esine ning Tartu üldisteks sümbolobjektideks peetakse ikkagi peamiselt Kesklinnas asuvaid objekte.

Tartu sümbolobjekte ei ole teadaolevalt varasemalt linnaosade tasandil kaardistatud. Edasistes uurimustes võiks sümbolobjektide kaardistamisesse kaasata ka käesolevas töös sobilike andmete puudumise tõttu analüüsist kõrvale jäänud linnaosad. Samuti vajaks edasist uurimist Tartule antud hinnangute ning nimetatud objektide vaheline seos – näiteks kas omaduse „roheline“ nimetanud inimesed väärtustavad enim ka selle värviga seonduvaid sümbolobjekte.

The Image of Tartu and its cartographic visualization

Helen Ojamäe

Summary

The image of the city is a frequently discussed topic in urban studies. The aim of this paper was to describe the image of Tartu city and its change through different centuries. The image of the city was described through its qualities and symbolic objects. The city's symbolic objects were discussed on a neighbourhood and on a broader city level.

The theoretical part of this paper gave an overview of the definition of symbolic objects and the image of the city and described how they are formed. The theoretical part also discussed the cartographic visualization methods of symbolic objects on pictorial maps. The empirical part of this paper was carried out in two stages. The first part was the analysis of historic city plans, where 38 pictorial maps and maps with accentuated objects from the 17th to the 20th century were analyzed. After that, a web and street survey about the image of Tartu were carried out. 482 answers were collected with the web survey. The street survey was carried out in 4 different shopping centres in Tartu and 20 answers were collected in each shop. So an overall 562 answers were collected with the surveys.

The overall results showed that Tartu's most symbolic object is Tartu University. The university's main building and different academic buildings were emphasized on historic city plans as well. According to the collected survey data, symbolic objects in Tartu are also river Emajõgi and the pedestrian bridge called Kaarsild. For the younger generation, a very frequently mentioned object was the sculpture of Kissing Students. Throughout centuries, objects accentuated on city plans were different churches and manors, but according to the collected survey data, nowadays they are not so important anymore.

The image of Tartu described through different characteristic qualities is overall very positive. The city is most described with adjectives like peaceful, homey, cosy, friendly and beautiful. Similarly to symbolic objects, the qualities that describe Tartu are also very university-based. So expressions like „youthful“, „smart“, „academic“, „student city“ and „university city“ were frequently mentioned.

The most symbolic object was explained in 13 neighbourhoods. It turned out that for the city's general symbolic objects people mostly name objects that are located in the city centre and not in the neighbourhood that they most associate themselves with.

Tänuavaldused

Suurim tänu kuulub Raivo Aunapile töö suurepärase ning pühendunud juhendamise eest. Samuti tänan Taavi Paed huvitavate piltkkaartide ja asjakohaste teadmiste jagamise eest. Keelelise korrektuuri eest tänan Greta Külvetit, tänavaküsitlustel abistamise eest Maiken Ristmäed ja Marko Laurit ning suured tänud kuuluvad ka Maria Anttilale, kes aitas samuti läbi viia tänavaküsitlusi ja tegi töö osas mitmeid asjalikke ettepanekuid. Viimaks soovin tänada kõiki lähedasi, kelle toetus oli töö valmimise ajal väga oluline.

Kasutatud kirjandus

- Asmer, K., 2007. *Kunst või teadus – Olev Soansi kaardid*. Postimees. Viimati vaadatud 22.04.2017 <http://kultuur.postimees.ee/1642685/kunst-voi-teadus-olev-soansi-kaardid>
- Avik, K., 2016. *Tartu kuvand siseturisti silmis*. Bakalaureusetöö majandusteaduskonnas. Tartu Ülikool, Tartu.
- Barlett, P. F., 2005. *Urban place: Reconnecting with the natural world*. M.I.T Press, Cambridge.
- Borer, M. I., 2006. *Important Places and Their Public Faces: Understanding Fenway Park as a Public Symbol*. Journal of Popular Culture 39(2), lk 205-224.
- Börner, K., 2015. *Atlas of Knowledge: Anyone can map*. M.I.T Press, Cambridge and London.
- Cumulus Consulting, 2013. *Uuring „Tartu ja tartlased 2013“*. Tartu Linnavalitsus, linnaplaneerimise ja maakorralduse osakond.
- Czerny, A., 1993. *Cartographic Model of Reality: Structure and Properties*. Geographical Studies Special Issue No. 7. Ossolineum, The Publishing House of the Polish Academy of Sciences, Wrocław.
- Eesti Disainimeeskond, 2017. *Küsimused ja vastused*. EDM blogi, 16. jaanuar. Viimati vaadatud 22.05.2017 <https://medium.com/eestidisainimeeskond/k%C3%BCsimused-ja-vastused-cb5cafe15dc0>
- Eesti Keele Instituut, 2017. Eesti keele seletav sõnaraamat. Viimati vaadatud 23.05.2017 <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi>
- Eesti Telefilm, 1986. *Olev Sooants-Soans. Eestimaa piltatlas*. Eesti Televisioon, 31.01.1988. Viimati vaadatud 23.04.2017 <http://arhiiv.err.ee/guid/201005122356366010010002081001517C41A04000005020B0000D0F110647>
- Fox, P. S., 2014. *Idea 18 – Making Pictorial Maps*. Geographical Association veebilehekül. Viimati vaadatud 06.04.2017 <http://www.geography.org.uk/projects/ks4ict/idea18>
- Glazer, G., Glazer H., 2004. *About Pictorial Maps*. George Glazer Gallery veebilehekül. Viimati vaadatud 06.04.2017 <https://www.georgeglazer.com/maps/pictorialmap/aboutpict/pictorialabout.html>
- Goodrick, B. E., 1987. *A Map User Guide To Reading Tactual and Low Vision Maps*. Division of National Mapping, Commonwealth of Australia.
- Griswold, W., 1987. *The Fabrication of Meaning: Literary Interpretation in the United States, Great Britain, and West Indies*. American Journal of Sociology 92(5), lk 1077 – 1117.
- Hornsby, S. J., 2017. *Picturing America: The Golden Age of Pictorial Maps*. University of Chicago press, Chicago.
- Illustrative maps, 2017. *Examples of Ancient and Contemporary Illustrative maps*. Viimati vaadatud 06.04.2017 <http://www.illustrative-maps.com/>
- Ird, K., 2008. *Tartu linna kuvand abiturientide seas*. Bakalaureusetöö sotsiaalteaduskonnas. Tartu Ülikool, Tartu.
- Jauhiainen, J. S., 2005. *Linnageograafia. Linnad ja linnauurimus modernismist postmodernismini*. Eesti Kunstiakadeemia, Tallinn.
- Jagomägi, T., 1999. *Geoinfosüsteemid praktikule*. AS Regio, Tartu.
- Jiang, B., 2012. *Computing the Image of the City*. University of Gävle, Sweden.
- Jutla, R. S., 2000. *Visual image of the city: Tourists' versus residents' perception of Simla, a hill station in northern India*. Tourism Geographies 2(4), lk 404-420.
- Kiis, K., 2006. *Tartu ja Tartu kesklinn kooliõpilaste kujutluses*. Bakalaureusetöö inimgeograafias. Tartu Ülikool, Tartu.
- Kikas, A., 2008. *Tartu nähtavad linnastruktuurid. Kevin Lynchi teooria rakendus*. Bakalaureusetöö inimgeograafias. Tartu Ülikool, Tartu.

- Klaas, U., 2017. *Tervitussõnad linnapealt*. Visioonikonverents „Tartu ühistransport 2030“. Tartu.
- Kümmerling-Meibauer, B., Meibauer, J., 2015. *Maps in picturebooks: Cognitive status and narrative functions*. Nordic Journal of ChildLit Aesthetics 6(1).
- Laas, K., 2015. *Meenutame kaht koolimeest – maateaduse õpetajat*. Õpetajate leht. Viimati vaadatud 22.04.2017 <http://opleht.ee/2015/10/meenutame-kaht-koolimeest-maateaduse-opetajat/>
- Lane, C., 2015. *20th Century Pictorial Maps*. *Antique Prints Blog*. Viimati vaadatud 22.04.2017 <http://antiqueprintsblog.blogspot.com/2015/05/20th-century-pictorial-maps.html>
- L?s, A., 2005. Kes oli Ernö Koch. Sirp. Viimati vaadatud 22.04.2017 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/kes-oli-erno-koch/>
- Lynch, K., 1960. *The Image of the City*. M.I.T Press, Cambridge.
- MacEachren, A. M., 1995. *How Maps Work: Representation, Visualization and Design*. The Guilford Press, New York.
- Monminier, M., 1996. *How to lie with maps (second edition)*. The University of Chicago Press, Chicago and London.
- Naz, A., 2004. *Three dimensional interactive pictorial maps*. Master Thesis in Vizualisation Sciences. Texas A&M University.
- Ojamaa, M., 2009. *Tartu kuvand reisisihtkohana kohalike ja välismaiste turismiekspertide seas*. Bakalaureusetöö sotsiaalteaduskonnas. Tartu Ülikool, Tartu.
- Osher Map Library, 2016. *Early Pictorial Maps*. Smith Center for Cartographic Education. Viimati vaadatud 06.04.2017 <http://oshermaps.org/exhibitions/pictorial-maps/early-pictorial-maps>
- Paas, K., Tuul M., 2017. Eestil pole märki, 200 000 euro eest saime endale brändi tööriistakasti. Eesti Päevaleht, 14. jaanuar.
- Pae, T., 2017. *Kirjalikud andmed piltkaartidest*. Tartu.
- Palamets, H., 2003. *Lugusid toonasest Tartust*. Ajalookirjanduse Sihtasutus Kleio, Tartu.
- Peirce, C. S., 1867. On a list of Categories. Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences 7 (1868), lk 287–298.
- Puhka Eestis kodulehekül, 2017. *Suudlevad tudengid*. Viimati vaadatud 21.05.2017 <https://www.puhkaeestis.ee/et/suudlevad-tudengid>
- Pullerits, H., 2005. *Tartu: ajalugu ja kultuurilugu*. Tartu Linnamuuseum ja autorid (Heivi Pullerits, Urmas Tõnisson, Allan Liim, Andres Andresen), Tartu.
- Raid, T., 2015. *Tartu ajaloolistel linnaplaanidel 1600-2010*. Grenader Group OÜ, Tallinn.
- Regio OÜ, 2017. Viimati vaadatud 22.04.2017 <http://www.regio.ee/>
- Robinson A.H., Morrison, J.L., Muehrcke, P. C., Kimerling, A. J., Guphill S. C., 1995. *Elements of Cartography (6th ed.)*. John Wiley and Sons Inc., New York.
- Roman, J., 2015. *The Art of Illustrated Maps: A Complete Guide to Creative Mapmaking's History, Process and Inspiration*. Ohio, HOW Books.
- Rosenberg, M., 2016. *Mental Map*. Viimati vaadatud 01.05.2017 <https://www.thoughtco.com/mental-map-definition-1434793>
- Runnel, T., 2017. *Brändrahn*. Postimees, 16. jaanuar. Viimati vaadatud 22.05.2017 <http://arvamus.postimees.ee/3980163/tonu-runnel-brandrahn>
- Russ, A., Peters S. J., Krasny, M. E., Stedman, R. C., 2015. *Development of Ecological Place meaning in New York City*. The Journal of Environmental Education 46(2), lk 73-93.
- Tamm, J., 2009. *Olev Soans. Eesti kultuuriloolised kaardid*. Kirjastus ILO, Tallinn.
- Tartu linna kodulehekül, 2017. *Tartu sümboolika*. Viimati vaadatud 01.05.2017 <https://www.tartu.ee/et/tartu-sumboolika>

- Tartu linnavalitsus, 2016. *Statistiline ülevaade: Tartu 2015*. Tartu.
- Tartu Linnavolikogu, 2011. *Tartu linna arengukava aastateks 2013-2020*. Tartu.
- Tuan, Y-F., 1974. *Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes and Values*. Columbia University Press, Minneapolis.
- Tuan, Y-F., 1975. *Place: an experiential perspective*. *Geographical Review*, lk 151-165.
- Tyner, J. A., 2010. *Principles of map design*. The Guilford Press, New York.
- Vasilev, S., 2006. *About the Cartographical Signs*. Department of Photogrammetry and Cartography, UACEG. Sofia, Bulgaria.
- Waters, H., 2013. *The Enchanting Sea Monsters on Medieval maps*. *Smithsonian Magazine*. Viimati vaadatud 11.04.2017 <http://www.smithsonianmag.com/science-nature/the-enchanting-sea-monsters-on-medieval-maps-1805646/>
- Wright, K. B., 2005. *Researching Internet-Based Populations: Advantages and Disadvantages of Online Survey Research, Online Questionnaire Authoring Software Packages, and Web Survey Services*. *Journal of Computer-Mediated Communication* 10(3).
- Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool, Tartu.

Rahvusarhiivi infosüsteemist kasutatud kaardid:

- EAA, f. 2623, n. 1, s. 2049, leht 55. Grenzkarte zwischen dem Stadt Dorpat und Gut Jama.
- EAA, f. 5393, n. 1, s. 16, leht 1. Dorpat.
- EAA, f. 995, n. 1, s. 6851, leht 5. Copey der Geometrischen Charte von Stadt Dörpt.
- EAA, f. 2623, n. 1, s. 2049, leht 39. Plan von der Stadt Dorpat nebst Umgebung.
- EAA, f. 2100, n. 11, s. 133, leht 12. Plan No 1 von den alten Dom und dessen Vestungswercke in Dorpat.
- EAA, f. 402, n. 5, s. 56, leht 115. Plan von ein Theil des Doms und die Stadt Dorpat.
- EAA, f. 2623, n. 1, s. 2049, leht 26. Geometrische Charte der Kaiserlichen Stadt Dorpat.
- LVVA, f. 6828, n. 4, s. 582, leht 1. Geometrische Charte von dem Kaiserlichen Stadt Dorpat.
- EAA, f. 2623, n. 1, s. 2049, leht 44. Charte der Kaiserlichen Stadt Dorpat.
- EAA, f. 2623, n. 1, s. 2049, leht 51. Delineations-Charte von der Jurisdiction-Grenze der Kreis-Stadt Dorpat gegen den anschliessenden Kreis.
- EAA, f. 308, n. 6, s. 412, leht 1. Karte von der Stadt Dorpat.
- LVVA, f. 6828, n. 4, s. 586, leht 1. Plan der Stadt Dorpat.
- EAA, f. 2623, n. 1, s. 2044, leht 17. Uebersichts-Karte der Stadt Jurjew (Dorpat).
- EAA, f. 1405, n. 1, s. 60, leht 23. Pharos-Plan Dorpat.
- EAA, f. 2623, n. 1, s. 2087, leht 1. Tartu linna ja ümbruse plaan.
- EAA, f. 2072, n. 9, s. 756, leht 1. Tartu linna ja ümbruse kaart.
- EAA, f. T-949, n. 1, s. 2, leht 98. Tartu linna plaan [sõjas purustatud hoonestuse plaan].

Lisad

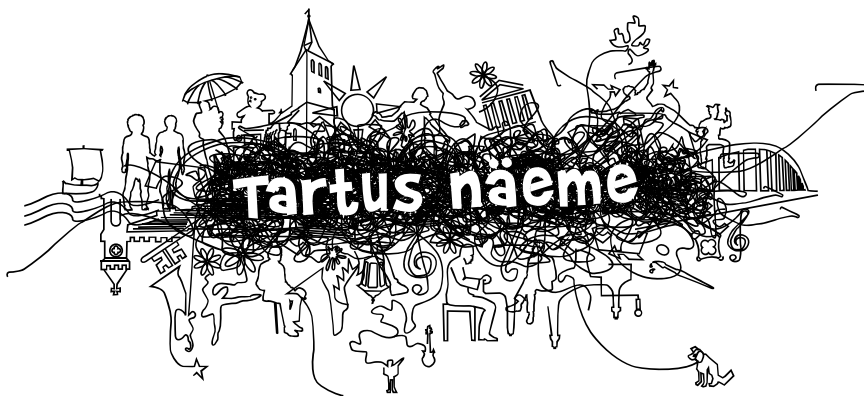
Lisa 1. Eesti graafiline leht. Ernö Koch (1930ndad).



Lisa 2. Olev Soansi 1975. aastal valminud „Eesti kultuurilooline kaart“ (Tamm, 2009:7).



Lisa 3. Logo „Tartus näeme“ (Tartu linna kodulehekülj, 2017).



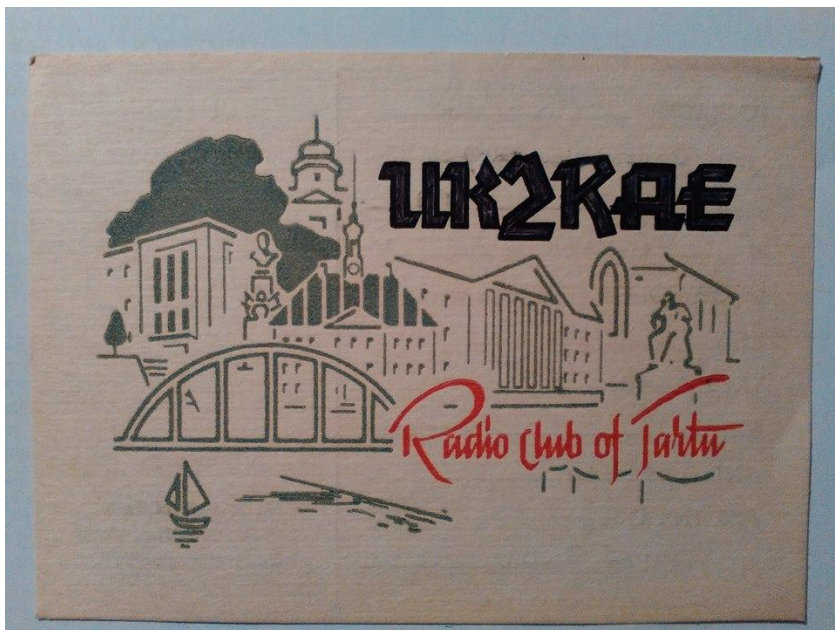
Lisa 4. 1935. Aastal trükitud saksakeelne laumäng.



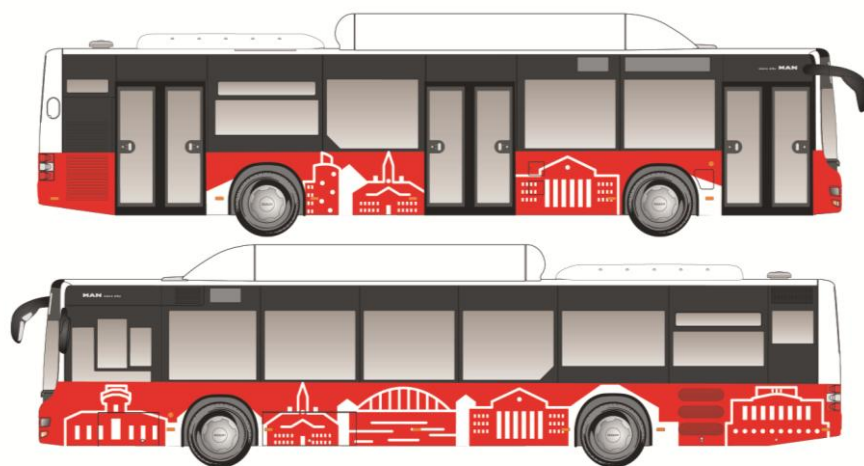
Lisa 5. Kadreering 1935. aastal trükitud saksakeelsest laumängust.



Lisa 6. Tartu Raadioklubi UK2RAE postkaart.



Lisa 7. Tartu linnaliini busside kujundus (Karilin Tõnisoja, 2016).



Lisa 8. Ajaloolistel linnaplaanidel enim rõhutatud objektide ajaline esinemine.

Sümbolobjektid	17. sajand		18. sajand		19. sajand		20. sajand	
	I pool	II pool	I pool	II pool	I pool	II pool	I pool	II pool
Emajõgi	+	+	+	+	+	+	+	+
Kirikud	+	+	+	+	+	+	+	+
Mõisad	+	+	+	+	+	+	+	
Bastionidesüsteem	+	+	+	+	+	+		
Linnamüür	+	+	+	+	+	+		
Puusild Kaarsilla kohal	+	+	+	+				
Holmi saar	+	+	+	+				
Püskopilinnus	+	+	+					
Võllamägi	+	+	+					
Puusild Vabaduse silla kohal			+	+	+	+		
Raadi kalmistu				+	+	+	+	+
Tartu Raekoda				+	+	+	+	+
Kivisild				+	+	+	+	
Veskid				+	+	+	+	
Tartu Ülikooli peahoone					+	+	+	+
Tartu Ülikooli õppehooned					+	+	+	+
Raviasutused					+	+	+	+
Botaanikaaed					+	+	+	+
Kaubahoov					+	+	+	
Monumendid						+	+	+
Vaksal ja raudtee						+	+	+
Teater Vanemuine							+	+
Koolid							+	+
Vabrikud							+	+
Vabadussild							+	

Lisa 9. „Tartu linna sümbolid” küsitluse ankeet.

1. Teie vanus

- 0-20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61+

2. Teie sugu

- Mees
- Naine

3. Mis on teie emakeel?

- Eesti
- Vene
- Muu

4. Missugune objekt/asi/kujund sümboliseerib Teile enim Tartut? Nimetage vähemalt üks.

- ...

5. Milline allnimetatud Tartu sümbolobjektidest on Teie arvates kõige olulisem?

- Raekoda
- Tartu Ülikool
- Kaarsild
- Tähetorn
- Suudlevad tudengid
- Toomkirik Toomemäel
- Eesti Rahva Muuseum
- Jaani kirik
- Teater Vanemuine
- Emajõgi
- Tigutorn
- Botaanikaaed

6. Nimetage vähemalt üks omadussõna, mis on Teie arvates Tartule kõige iseloomulikum

- ...

7. Kas peate ennast Tartu elanikuks?

- Jah
- Ei

8. Kas olete suurema osa oma elust olnud Tartu linna elanik?

- Jah
- Ei

9. Missuguse Tartu linnaosaga seostate ennast kõige rohkem?

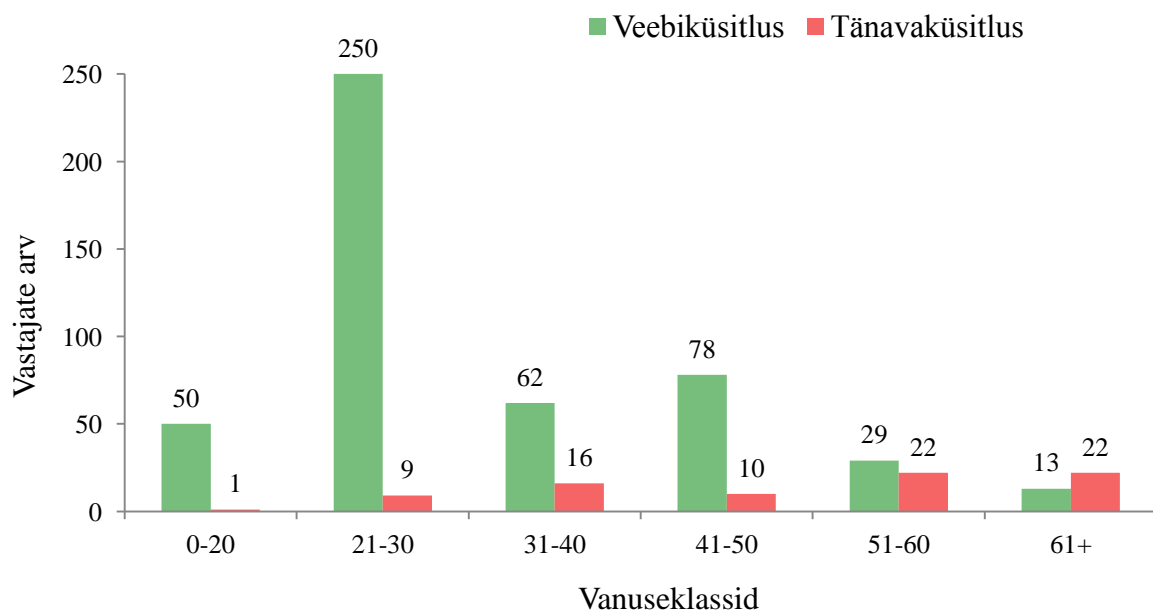
- Annelinn
- Ihaste
- Jaamamõisa
- Kesklinn
- Karlova
- Maarjamõisa
- Raadi-Kruusamäe
- Ropka
- Ropka tööstusrajoon

- Ränilinn
- Supilinn
- Tammelinn
- Tähtvere
- Vaksali
- Variku
- Veeriku
- Ülejõe

10. Missugune objekt/koht selles linnaosas on Teie meelest kõige sümboolsema väärtusega?

- ...

Lisa 10. Veebi- ning tänavaküsitlusele vastanute vanuseline jaotuvus.



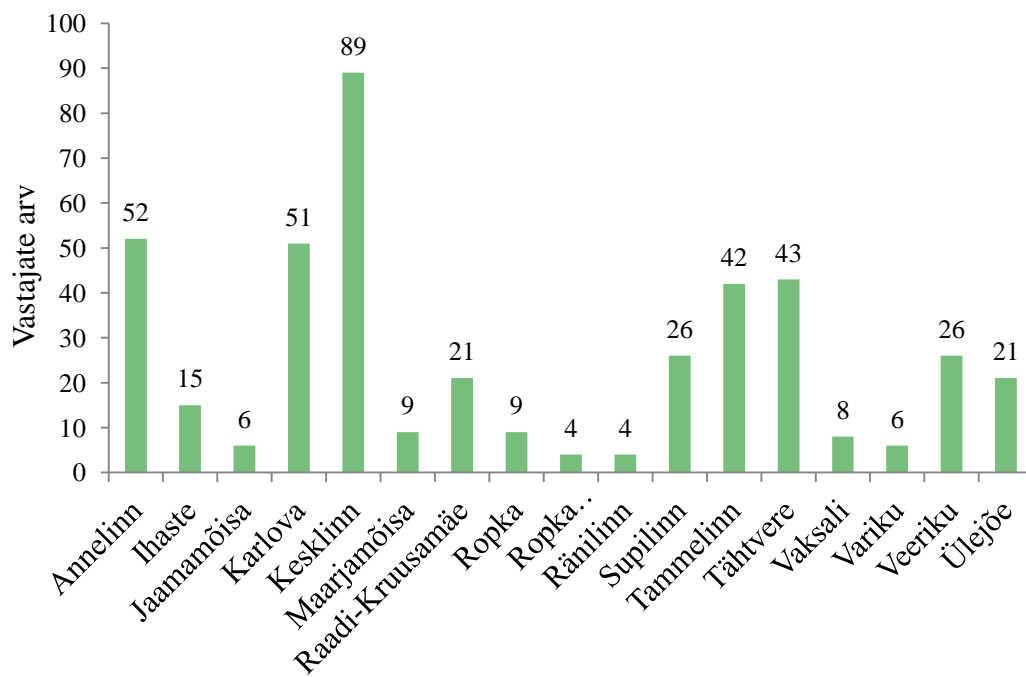
Lisa 11. Veebiküsitluses enim nimetatud objektid.

Nimetatud objekt/asi/kujund	Nimetatud korrad
Tartu Ülikool	149
Kaarsild	109
Suudlevad tudengid	103
Tartu Ülikooli peahoone	81
Emajõgi	72
Toomemägi	57
Raekoda	36
Raekoja plats	33
Teater Vanemuine	23
Toomkirik Toomemäel	16

Lisa 12. Tänavaküsitluses enim nimetatud objektid.

Nimetatud objekt/asi/kujund	Nimetatud korrad
Tartu Ülikool	17
Kaarsild	12
Emajõgi	11
Toomemägi	9
Raekoja plats	8
Kodu	5
Raekoda	5
Tartu Ülikooli peahoone	4
Eesti Rahva Muuseum	3
Tigutorn	3

Lisa 13. Küsitlusele vastanud tartlaste jaotuvus linnaositi.



Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helen Ojamäe

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Tartu linna kuvand ja selle kartograafiline kujutamine“,

mille juhendaja on Raivo Aunap,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **29.05.2017**